

Wspólna Strategia Działania Narodowego Funduszu i wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej na lata 2021-2024

Spis treści

I.	Streszczenie	3
II.	Wprowadzenie do Wspólnej Strategii.....	4
II.1.	Tło i uwarunkowania Wspólnej Strategii.....	4
II.2.	Rola Wspólnej Strategii	5
II.3.	Rola i oddziaływanie funduszy ochrony środowiska	5
II.4.	Spójność z innymi dokumentami strategicznymi i programowymi.....	5
III.	Diagnoza dotychczasowej współpracy funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej.....	6
III.1.	Wstęp	6
III.2.	Potencjał finansowy funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej i uwarunkowania jego wykorzystania.....	7
III.3.	Współpraca Narodowego Funduszu z wojewódzkimi funduszami w latach 2017-2019 i jej uwarunkowania.....	10
III.3.1.	Realizowane wspólnie programy priorytetowe	10
III.3.2.	Współpraca w zakresie Projektu Doradztwa Energetycznego	16
III.3.3.	Wdrażanie projektów dofinansowywanych środkami zagranicznymi	17
IV.	Analiza SWOT systemu Funduszy	19
V.	Rekomendacje dotyczące funkcjonowania Funduszy w latach 2021-2024	21
VI.	Cel generalny, misja oraz cele środowiskowe i priorytety współpracy.....	22
VI.1.	Priorytety w zakresie współpracy	24
VI.1.1.	Priorytety w zakresie finansowania ochrony środowiska i gospodarki wodnej	24
VI.1.2.	Priorytety w zakresie komunikacji i obsługi beneficjentów	25
VI.1.3.	Priorytety w zakresie rozwoju systemu Funduszy	25
VI.2.	Merytoryczne cele środowiskowe	26
VI.2.1.	Transformacja energetyczna gospodarki	26
VI.2.2.	Poprawa jakości powietrza	27
VI.2.3.	Adaptacja do zmian klimatu.....	29
VI.2.4.	Przejście na gospodarkę o obiegu zamkniętym, w tym gospodarowanie odpadami	30
VI.2.5.	Działania na rzecz ochrony przyrody.....	32
VI.2.6.	Poprawa gospodarki wodno-ściekowej	32
VII.	Wdrażanie Wspólnej Strategii.....	33

I. Streszczenie

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz wojewódzkie fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej – zwane dalej Funduszami – stanowią siedemnaście wzajemnie niezależnych podmiotów, które wspólnie obsługują jeden spójny obszar zadań publicznych: finansowe wspieranie ochrony środowiska i gospodarki wodnej w Polsce. Aby ich działania były skoordynowane, spójne i skuteczne, ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (t.j.: Dz. U. z 2019 r. poz. 1396, z późn. zm.), zwana dalej ustawą POŚ, wyposaża Fundusze w narzędzie, jakim jest ich Wspólna Strategia, sporządzana raz na 4 lata. Stanowi ona jednolitą podstawę dla strategii poszczególnych Funduszy. Niniejsza Wspólna Strategia obejmuje okres lat 2021-2024.

Celem generalnym systemu Funduszy jest poprawa stanu środowiska i zrównoważone gospodarowanie jego zasobami przez stabilne, skuteczne i efektywne wspieranie przedsięwzięć i inicjatyw służących środowisku oraz działania na rzecz transformacji do gospodarki niskoemisyjnej przy pełnym oraz zgodnym z zasadami zrównoważonego rozwoju wykorzystaniu środków pochodzących z Unii Europejskiej i innych środków zagranicznych na ochronę środowiska i gospodarkę wodną.

Misja Funduszy brzmi: skutecznie wspieramy działania na rzecz środowiska i transformacji do gospodarki niskoemisyjnej ze szczególnym uwzględnieniem zasad zrównoważonego rozwoju.

Wspólna Strategia wskazuje najistotniejsze z punktu widzenia Funduszy cele merytorycznej działalności oraz obszary niezbędnej współpracy (priorytety współpracy) w latach 2021-2024.

W nowej Strategii następuje wzmocnienie kierunku wydatkowania środków na cele związane z poprawą jakości powietrza, a także transformacją w kierunku gospodarki niskoemisyjnej. Konsekwentne działania Narodowego Funduszu (NFOŚiGW) i wojewódzkich funduszy (WFOŚiGW) w zakresie polepszania jakości powietrza przyczyniają się do wprowadzania coraz to nowych możliwości wsparcia beneficjentów. Wspólne działania przyczynią się do realizacji celów pakietu klimatyczno-energetycznego dla Polski.

Nadrzędnym celem, nie tylko dla Polski ale i dla całej Unii Europejskiej (UE) jest obecnie dążenie do gospodarki niskoemisyjnej polegającej na ograniczeniu wykorzystania surowców kopalnych, a zwiększeniu wykorzystania alternatywnych, odnawialnych źródeł pozyskiwania energii. Finansowanie obejmie działania na rzecz ograniczenia zapotrzebowania na energię, w tym dotyczące poprawy efektywności energetycznej w budynkach i przedsiębiorstwach, modernizację źródeł w systemie energetycznym oraz systemach ciepłowniczych wraz z rozbudową i modernizacją sieci. W obszarze tym znajdują się również przedsięwzięcia rozwijające transport niskoemisyjny, w tym elektromobilność.

Strategia na lata 2021-2024 obejmuje z jednej strony zamknięcie realizacji Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020, a z drugiej okres nowej perspektywy finansowej UE. Fundusze deklarują pełną współpracę z Instytucjami: Pośredniczącą i Zarządzającą przy tworzeniu spójnego i sprawnego systemu wdrażania projektów, związanych z ochroną środowiska i gospodarką wodną, w nowym okresie programowania UE na lata 2021-2027. Wojewódzkie fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej wyrażają gotowość do uczestnictwa jako instytucje wdrażające w obsłudze środków z nowej perspektywy UE.

Bardzo ważne dla Funduszy w dążeniu do wspólnego celu będzie kontynuacja realizacji ogólnopolskiego systemu wsparcia doradczego dla sektora publicznego, mieszkaniowego oraz przedsiębiorców w zakresie efektywności energetycznej oraz OZE (Projekt Doradztwa Energetycznego). Projekt ten przyczynia się do realizacji celów klimatyczno-energetycznych określonych w „Krajowym Planie na rzecz Energii i Klimatu na lata 2021-2030”.

Wyzwaniem w latach 2021-2024 będzie zarówno zwiększenie wykorzystania dostępnych środków własnych Funduszy, jak i efektywności ich wykorzystania. Fundusze dążyć będą do optymalizacji zasad

współpracy finansowej i merytorycznej. Szczegółowe informacje dotyczące możliwości i uwarunkowań związanych z wykorzystaniem środków własnych Funduszy opisano w rozdziale III.2. NFOŚiGW będzie podejmował działania przyczyniające się do wykorzystania potencjału Banku Ochrony Środowiska S.A. oraz innych banków jako pośredników w dystrybucji środków do małych i średnich przedsiębiorstw oraz do odbiorców detalicznych, przy zachowaniu przepisów ustawy POŚ w tym zakresie, zachęcając jednocześnie WFOŚiGW do tej współpracy. Fundusze zakładają rozwój instrumentów finansowych, przyczyniających się do poprawy dostępu do finansowania z ich środków (poręczenia, montaż kapitałowy, konsorcja). Wypracowane zostaną również rozwiązania służące prezentacji efektów środowiskowych.

Jednymi z priorytetów będzie również dalsza poprawa komunikacji wewnętrznej i zewnętrznej oraz sprawna obsługa beneficjentów. Efektem prowadzonych dotychczas działań w tym obszarze jest prawie wyłącznie elektroniczna obsługa beneficjentów i biur Funduszy. W tym zakresie Fundusze planują kontynuację wspólnych działań informacyjno-promocyjnych, dalszy rozwój i udoskonalenie cyfrowej obsługi beneficjentów, a także realizację szkoleń podnoszących kwalifikacje dla swoich pracowników.

Jako bardzo istotny obszar, przewidywanego na lata obowiązywania niniejszej Strategii, współdziałania NFOŚiGW i WFOŚiGW uważana jest współpraca przy przyjmowaniu i dystrybucji opłat wnoszonych przez wprowadzających opakowania lub produkty w ramach rozszerzonej odpowiedzialności producenta (ROP). NFOŚiGW łącznie z WFOŚiGW dysponują wystarczającymi kompetencjami i potencjałem dla podjęcia się obsługi przepływów finansowych w tym obszarze. NFOŚiGW od wielu lat prowadzi rozliczanie i egzekucję opłat wynikających z ustawy Prawo Geologiczne i Górnicze. Włączenie Funduszy w system dystrybucji opłat w ramach ROP może przyspieszyć i zapewnić sprawny obieg środków w tym systemie. Udział funduszy ekologicznych i formy współdziałania uzależnione będą od ostatecznie przyjętych w procesie legislacyjnym rozwiązań prawnych.

II. Wprowadzenie do Wspólnej Strategii

II.1. Tło i uwarunkowania Wspólnej Strategii

Wspólna Strategia działania Narodowego Funduszu i wojewódzkich funduszy uchwalana jest przez Radę Nadzorczą Narodowego Funduszu do dnia 30 czerwca roku poprzedzającego pierwszy rok objęty tą Strategią. Konieczność ta wynika bezpośrednio z art. 400h ust. 2 ustawy POŚ. Wspólna Strategia od momentu jej uchwalenia stanowi podstawę tworzenia wynikających z niej strategii działania poszczególnych Funduszy: Narodowego Funduszu (art. 400h ust. 2 pkt. 3 ustawy POŚ) oraz wojewódzkich funduszy (art. 400h ust. 4 pkt 1 ustawy POŚ). Ustawa POŚ wskazuje, że odrębne strategie poszczególnych Funduszy mają wynikać ze Wspólnej Strategii.

Biorąc pod uwagę powyższy kierunkowy charakter tego dokumentu, podlega on w trakcie procesu jego tworzenia, uzgodnieniom z Ministrem Klimatu (art. 400h ust. 2 pkt. 1 ustawy POŚ), Ministrem Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej (minister właściwy do spraw gospodarki wodnej) oraz zaopiniowaniu przez Ministra Funduszy i Polityki Regionalnej i Ministra Klimatu jako ministra właściwego do spraw energii (art. 400k ust.2 pkt 1 ustawy POŚ).

Niniejsza Wspólna Strategia stanowi wynik współpracy i uzgodnień Narodowego Funduszu i wojewódzkich funduszy, których celem jest efektywne i skuteczne realizowanie celów ekologicznych, z uwzględnieniem niezbędnych elementów współpracy.

II.2. Rola Wspólnej Strategii

Wspólna Strategia ma do spełnienia dwa istotne zadania:

- **stworzyć wspólną podstawę**, z której będą wynikały strategie działania poszczególnych Funduszy. Oznacza to, że strategie te nie mogą być sprzeczne z zapisami Wspólnej Strategii i powinny realizować zawarte w niej ustalenia, które każdy z Funduszy wprowadza w tempie, jakie sam uzna za optymalne dla osiągnięcia celów własnej strategii, uwzględniając jednak otoczenie prawne i organizacyjne możliwości obsługi środków europejskich;
- **zbudować spójny system Funduszy** poprzez określenie obszaru współpracy i wzajemnego oddziaływania Funduszy, który wykracza poza ich odrębne strategie. Dotyczy to przede wszystkim współdziałania dla uzyskania synergii działania i budowy spójnego systemu Funduszy (z zachowaniem niezależności organizacyjnej) poprzez m.in. wdrażanie rozwiązań eliminujących nieuzasadnione, dublujące się wsparcie, ale również zapewniających jego elastyczną dostępność tam, gdzie jest to oczekiwane, a także uniknięcia konkurowania w oferowaniu środków publicznych.

II.3. Rola i oddziaływanie funduszy ochrony środowiska

Narodowy Fundusz oraz wojewódzkie fundusze zostały utworzone z dniem 1 lipca 1989 r. na mocy ustawy z dnia 27 kwietnia 1989 r. o zmianie ustawy o ochronie i kształtowaniu środowiska i ustawy – Prawo wodne (Dz. U. z 1989 r., Nr 26 poz. 139).

W pierwszym okresie funkcjonowania do 1993 r. fundusze wojewódzkie nie posiadały osobowości prawnej. Obecnie Narodowy Fundusz posiada status państwowej osoby prawnej, a wojewódzkie fundusze samorządowych osób prawnych.

Kluczowe cechy funkcjonowania Funduszy dotyczą:

- zdolności do generowania wypłat środków na finansowanie ochrony środowiska i gospodarki wodnej w kwotach przekraczających wpływy uzyskiwane z tytułu opłat i kar środowiskowych, poprzez wypracowane mechanizmy zwrotnego finansowania ochrony środowiska. W latach 2017-2019 wypłacono ze środków własnych o ponad **3,5** mld zł więcej niż Fundusze uzyskały z opłat i kar środowiskowych;
- wiarygodności finansowej i doświadczenia w finansowaniu ochrony środowiska i gospodarki wodnej oraz zdolności do dodatkowego mobilizowania środków z innych źródeł (efekt dźwigni finansowej);
- zdolności do pomocy w współkreowaniu i wdrażaniu krajowych i regionalnych programów środowiskowych;
- pomocy w rozpoznawaniu kluczowych problemów środowiskowych dzięki współfinansowaniu odpowiednich przedsięwzięć;
- kompetencji do obsługi europejskich środków pomocowych, identyfikowania i wspierania beneficjentów realizujących przedsięwzięcia z tych środków, współfinansowania takich przedsięwzięć i ich rozliczania oraz kontroli;
- na wniosek odpowiednich organów, zdolności do natychmiastowego reagowania w przypadku wystąpienia nagłych zagrożeń środowiska oraz awarii przemysłowych i finansowania przedsięwzięć eliminujących skutki tych zagrożeń.

II.4. Spójność z innymi dokumentami strategicznymi i programowymi

Niniejsza Strategia to dokument, który w szczegółowy sposób określa działania, jakie należy podjąć w obszarze energetyki i środowiska. Cele i priorytety Wspólnej Strategii zachowują spójność z najważniejszymi dokumentami strategicznymi państwa, tj. z:

- Strategią na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.);

- Polityką Ekologiczną Państwa 2030;
- Krajowym Planem na Rzecz Energii i Klimatu na lata 2021-2030;
- Krajowym Programem Ochrony Powietrza do roku 2020 (z perspektywą do 2030);
- Krajowym programem ograniczania zanieczyszczenia powietrza;
- Krajowym planem gospodarki odpadami 2022.

W części tych dokumentów Narodowy Fundusz oraz wojewódzkie fundusze są wskazane bezpośrednio jako instytucje zaangażowane w realizację działań określonych w ramach tych strategii i polityk. Planowane działania w latach 2021-2024 są również zgodne z innymi nadrzędnymi dokumentami strategicznymi jak np. rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/1999¹.

W związku z tym, że działalność wojewódzkich funduszy ukierunkowana jest w głównej mierze na realizację regionalnej polityki ekologicznej województw, istotnym wyznacznikiem kierunków ich działalności są dokumenty o charakterze regionalnym – strategie województw, środowiskowe plany i programy wojewódzkie.

III. Diagnoza dotychczasowej współpracy funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej

III.1. Wstęp

Wspólna Strategia na lata 2017-2020 wyznaczała cele dziedzinowe i horyzontalne, które wskazywały obszary niezbędnej współpracy dla zachowania spójności i ukierunkowania działania całego systemu funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej.

Do realizacji celów środowiskowych wskazane zostały następujące priorytety współpracy:

- Koncentracja działań NFOŚiGW i WFOŚiGW na tworzeniu warunków do wsparcia wdrażania i pełnego wykorzystania dostępnych dla Polski środków europejskich na ochronę środowiska i gospodarkę wodną;
- Zwiększenie wykorzystywania dostępnych środków Funduszy i efektywności ich wykorzystywania;
- Poprawa komunikacji wewnętrznej i zewnętrznej;
- Sprawna obsługa beneficjentów;
- Adaptacja do zmian i wyzwań związanych z wdrażaniem polityk i instrumentów finansowych UE;
- Wzmacnianie potencjału Funduszy w zakresie programowania, monitoringu, ewaluacji oraz prognozowania.

Wskazane priorytety współpracy były w latach obowiązywania Wspólnej Strategii na lata 2017-2020 realizowane. Nie w każdym obszarze uzyskane efekty były jednak w pełni satysfakcjonujące.

Priorytet związany z koncentracją działań Funduszy na tworzeniu warunków do wsparcia wdrażania i pełnego wykorzystania dostępnych dla Polski środków europejskich na ochronę środowiska i gospodarkę wodną i przypisane do jego realizacji cele został zrealizowany w stopniu dobrym. Główna aktywność w tym obszarze dotyczyła instrumentów finansowych wdrażanych przez NFOŚiGW, tj. Programu Operacyjnych Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 (PO IiŚ) oraz Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego i Norweskiego Mechanizmu Finansowego 2009-

¹ROZPORZĄDZENIE PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY (UE) 2018/1999 z dnia 11 grudnia 2018 r. w sprawie zarządzania unią energetyczną i działaniami w dziedzinie klimatu, zmiany rozporządzeń Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 663/2009 i (WE) nr 715/2009, dyrektyw Parlamentu Europejskiego i Rady 94/22/WE, 98/70/WE, 2009/31/WE, 2009/73/WE, 2010/31/UE, 2012/27/UE i 2013/30/UE, dyrektyw Rady 2009/119/WE i (EU) 2015/652 oraz uchylecia rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 525/2013.

2014 (MF EOG i NMF). Na koniec 2019 r. kwota zawartych umów z PO IiŚ 2014-2020 wynosiła prawie **18,5** mld zł, co stanowiło wykorzystanie dostępnej alokacji w prawie 90%. Szczegółowe informacje dotyczące wdrażania projektów współfinansowanych ze środków zagranicznych przedstawione zostały w rozdziale III.3.3.

Realizacja w sposób zadowalający priorytetu dotyczącego zwiększenia wykorzystywania dostępnych środków (własnych) Funduszy i efektywności ich wykorzystywania oraz związanych z nią działań uwarunkowana była i jest, przede wszystkim, obowiązującym NFOŚiGW systemem rozliczania dominujących kwot dostępnych środków w ramach tzw. „zobowiązań wieloletnich”. W systemie zobowiązań wieloletnich zdecydowanie największy kwotowo udział mają środki przewidziane na realizację zadań dotyczących szeroko pojętych: wykorzystania i wytwarzania energii. Konkurencją dla tych środków są dotacje dostępne w ramach I osi priorytetowej PO IiŚ 2014-2020. NFOŚiGW realizuje szereg programów priorytetowych nastawionych na wykorzystanie środków zobowiązań wieloletnich, w tym cieszący się dużym zainteresowaniem program Mój Prąd. Szczegółowe informacje w tym zakresie przedstawione zostały w rozdziale III.2.

Priorytety dotyczące poprawy komunikacji wewnętrznej i zewnętrznej oraz sprawnej obsługi beneficjentów są ze sobą ściśle powiązane. Realizując je prowadzono działania przyczyniające się do podnoszenia kompetencji pracowników Funduszy, a co za tym idzie poprawy obsługi beneficjentów. Pracownicy uczestniczyli w szkoleniach grupowych i indywidualnych, w tym z zakresu ekoinnowacji, pomocy publicznej, zamówień publicznych, edukacji ekologicznej. Nabywali również wiedzę i doświadczenie podczas organizowanych spotkań roboczych pracowników NFOŚiGW i WFOŚiGW, w tym związanych z wdrażaniem wspólnych programów priorytetowych. Poprawa komunikacji wewnętrznej i zewnętrznej to również informatyzacja Funduszy. W tym zakresie, pomimo zanotowanego postępu, szereg procesów wymaga jeszcze udoskonalenia wsparcia informatycznego, w tym dotyczących osiąganych efektów ekologicznych. Szczegółowe informacje zostały przedstawione w rozdziałach III.3.1 i III.3.2.

Priorytet związany z adaptacją do zmian i wyzwań związanych z wdrażaniem polityk i instrumentów finansowych UE to przede wszystkim działanie związane z realizacją przez system Funduszy Projektu Doradztwa Energetycznego. Realizacja tego Projektu została szczegółowo opisana w rozdziale III.3.2. Znaczącym wyzwaniem dla Funduszy była walka ze smogiem wdrażana w ramach Programu „Czyste Powietrze”. Program był szeroko konsultowany, w tym oceniany przez przedstawicieli Komisji Europejskiej i Banku Światowego. Szczegółowe informacje dotyczące tego Programu zawiera rozdział III.3.1.

Priorytet dotyczący wzmocnienia potencjału Funduszy w zakresie programowania, monitoringu, ewaluacji oraz prognozowania realizowany był głównie w sposób samodzielny przez poszczególne Fundusze. Znaczne zaawansowanie prac występuje przy budowie systemu informatycznego obsługującego wspólnie realizowany przez Fundusze Program „Czyste Powietrze”. Platforma informatyczna ma służyć jako narzędzie monitorowania postępów realizacji Programu, w tym monitorowania przepływów finansowych oraz efektów ekologicznych i rzeczowych.

Rekomendacje wynikające z diagnozy dotychczasowej współpracy rozpisano szczegółowo w rozdziale V.

III.2. Potencjał finansowy funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej i uwarunkowania jego wykorzystania

Możliwość realizacji większości przedstawionych priorytetów działania uzależniona jest od potencjału finansowego systemu Funduszy, możliwości alokowania dostępnych środków na realizację zadań przynoszących największe i najbardziej korzystane efekty dla środowiska, przyjętego modelu współpracy Narodowego Funduszu z wojewódzkimi funduszami i ich wewnętrznej sprawności organizacyjnej. System Funduszy, będący elementem struktury organizacyjnej państwa polskiego,

funkcjonuje w ramach obowiązującego prawa, które w znacznym zakresie determinuje kierunki działania i kształtowanie polityki finansowej.

W latach 2017-2019 majątek Funduszy systematycznie wzrastał. Zmiany głównych aktywów majątku Funduszy w latach 2010-2019 przedstawiono na rysunku 1.

W tabeli 1 przedstawiono kształtowanie się głównych aktywów Funduszy w latach 2010-2019, tj. należności z tytułu udzielonych pożyczek, środki pieniężne i papiery wartościowe przeznaczone do obrotu.

Rysunek nr 1. Majątek (kapitał) Narodowego Funduszu i wojewódzkich funduszy w latach 2010-2019 – główne aktywa (mln zł)

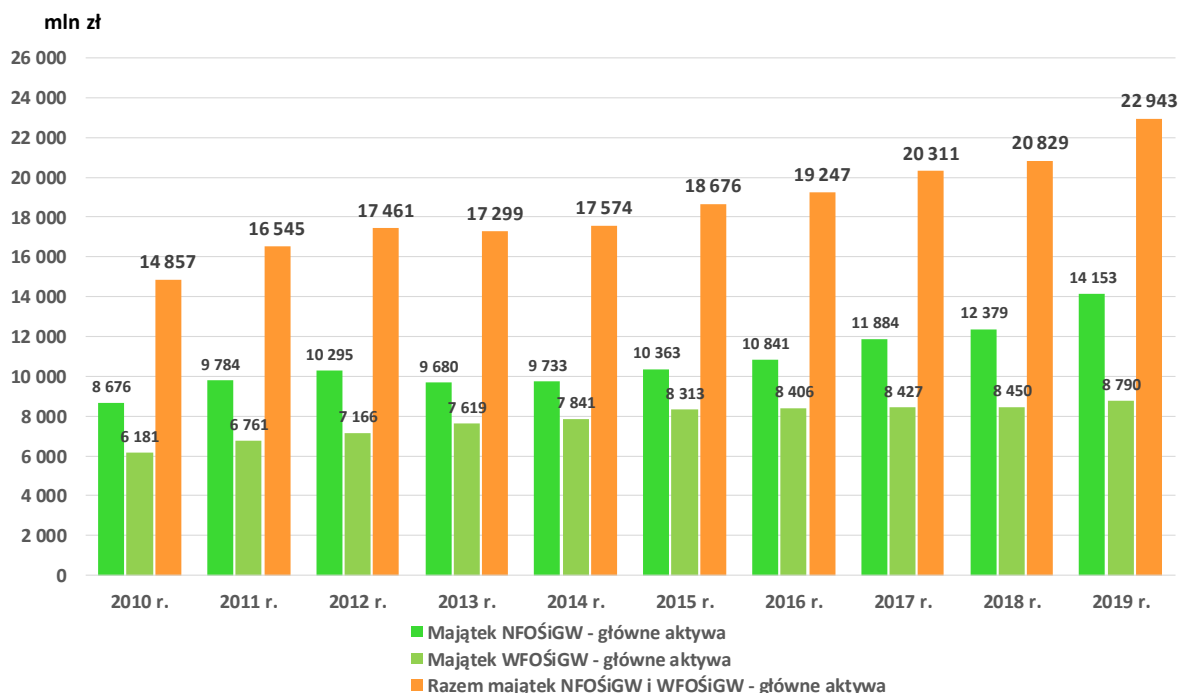

Tabela nr 1. Majątek Narodowego Funduszu i wojewódzkich funduszy w latach 2010-2019 – główne aktywa (mln zł)

Poz.	Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej	Wykonanie 2010 r.	Wykonanie 2011 r.	Wykonanie 2012 r.	Wykonanie 2013 r.	Wykonanie 2014 r.	Wykonanie 2015 r.	Wykonanie 2016 r.	Wykonanie 2017 r.	Wykonanie 2018 r.	Wykonanie 2019 r.
1	Należności z tytułu udzielonych pożyczek NFOŚiGW	5 785	5 500	5 186	5 294	5 328	6 164	5 839	5 398	5 171	4 976
2	Środki pieniężne i papiery wartościowe przeznaczone do obrotu NFOŚiGW	2 891	4 284	5 109	4 386	4 405	4 199	5 002	6 486	7 208	9 177
3	Majątek NFOŚiGW - główne aktywa (1+2)	8 676	9 784	10 295	9 680	9 733	10 363	10 841	11 884	12 379	14 153
Wojewódzkie fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej											
4	Należności z tytułu udzielonych pożyczek WFOŚiGW	4 858	5 216	5 325	5 596	6 202	6 867	6 524	6 283	6 358	6 347
5	Środki pieniężne i papiery wartościowe przeznaczone do obrotu WFOŚiGW	1 323	1 545	1 841	2 023	1 639	1 446	1 882	2 144	2 092	2 443
6	Majątek WFOŚiGW - główne aktywa (4+5)	6 181	6 761	7 166	7 619	7 841	8 313	8 406	8 427	8 450	8 790
7	Razem majątek Narodowego Funduszu i wojewódzkich funduszy - główne aktywa (3+6)	14 857	16 545	17 461	17 299	17 574	18 676	19 247	20 311	20 829	22 943

Istotnym elementem aktualnego stanu finansów Funduszy jest znaczny udział środków pieniężnych w strukturze podstawowych aktywów Funduszy, który w latach 2010-2019 zawierał się w granicach 28%-51%. Na koniec 2019 r. system Funduszy dysponował 11,6 mld zł „wolnych” środków pieniężnych

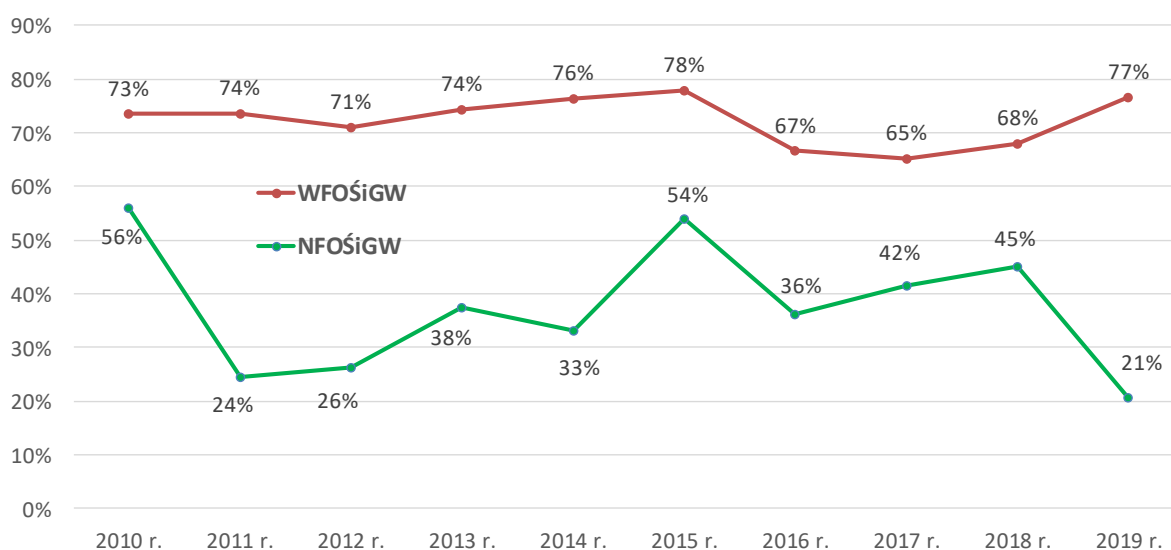
(51% głównych aktywów). Są to środki na rachunkach Funduszy, w tym również środki objęte zobowiązaniami z tytułu zawartych już umów z wypłatami planowanymi w latach kolejnych. Rozdysponowane już środki na wypłaty w 2020 r. i kolejnych latach to prawie **6,9** mld zł. Jednym z wyzwań w latach 2021-2024 powinno być dążenie do zwiększenia wykorzystania dostępnych środków pozostających w dyspozycji Funduszy.

Ważnym czynnikiem wpływającym na wysoki stan wolnych środków Narodowego Funduszu jest obowiązek rozliczania znacznej ich części w ramach tzw. „zobowiązań wieloletnich”.

Środki ze zobowiązań wieloletnich mogą być przeznaczane na finansowanie ściśle sprecyzowanego katalogu zadań, określonego w ustawie – Prawo ochrony środowiska i innych szczegółowych ustawach. W 2019 r. funkcjonowało w Narodowym Funduszu 10 odrębnych zobowiązań wieloletnich, na których na koniec wskazanego roku zgromadzonych było prawie **7,1** mld zł. W 2019 r. państwo polskie dokonało sprzedaży uprawnień do emisji gazów cieplarnianych. Środki te w kwocie prawie **1,2** mld zł zasiliły, również indywidualnie rozliczany, tzw. „Rachunek klimatyczny”. Mając na uwadze wskazane uwarunkowania, to prawie 90% wolnych na koniec 2019 r. środków ma ściśle zdeterminowane przeznaczenie i Narodowy Fundusz nie może ich przeznaczyć na dofinansowanie wszystkich rodzajów zadań. W celu zwiększenia wykorzystania środków rozliczanych w ramach zobowiązań wieloletnich NFOŚiGW realizuje obecnie szereg programów priorytetowych, w których projekty są finansowane wyłącznie środkami zobowiązań wieloletnich. Są to m.in. programy: Mój Prąd, Energia Plus, Polska Geotermia Plus, Udostępnianie wód termalnych w Polsce, GEPARD II – transport niskoemisyjny, SOWA – oświetlenie zewnętrzne. Istotnym elementem obniżającym potencjalne zapotrzebowanie na środki NFOŚiGW, rozliczane w ramach zobowiązań wieloletnich związanych z zadaniami dotyczącymi szeroko pojętych: wykorzystania i wytwarzania energii, są dostępne konkurencyjne środki dotacyjne w ramach I osi priorytetowej PO IiŚ 2014-2020.

Analizując udział finansowania pożyczkowego w wypłatach ze środków WFOŚiGW w latach 2017-2019 można odnotować wzrost udziału finansowania zwrotnego w wydatkach WFOŚiGW, który wynosił w tym okresie średnio 70%. Dla lat 2010-2019 wskaźnik ten miał średnią wartość 72%. Odmienna sytuacja miała miejsce w przypadku NFOŚiGW, gdzie udział pożyczek w wypłatach w latach 2017-2019 wyniósł średnio jedynie 30%, a w latach 2010-2019 średnio 37%. Znaczący spadek wskaźników w 2016 r., w stosunku do lat wcześniejszych, to przede wszystkim, skutek kończenia przez Fundusze współfinansowania pożyczkowego projektów realizowanych z udziałem środków z Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2007-2013, w związku z kończeniem realizacji projektów.

Rysunek nr 2. Udział finansowania pożyczkowego w wypłatach ze środków własnych NFOŚiGW i WFOŚiGW w latach 2017-2019 na tle lat 2010-2016(%).

Na znaczny udział finansowania dotacyjnego w strukturze wydatków NFOŚiGW wpłynęła konieczność bezzwrotnego finansowania przedsięwzięć wynikających z obowiązków redystrybucji środków przekazanych do NFOŚiGW, czy też finansowania potrzeb podmiotów nadzorowanych przez resort środowiska/klimatu. Na bardzo niski udział finansowania pożyczkowego w 2019 r., w całości wypłat dotacji i pożyczek, zdecydowany wpływ miała konieczność wpłaty **1,4 mld zł**, rozliczanej w ramach dotacji, na Fundusz Dróg Samorządowych (FDS), w związku z wejściem w życie zapisów ustawy z dnia 23 października 2018 r. o Funduszu Dróg Samorządowych (Dz. U. poz. 2161, z późn. zm.). Zapisy tej ustawy wskazują, że Narodowy Fundusz został zobowiązany do corocznych wpłat na ww. Fundusz kwoty nie mniejszej niż **1,4 mld zł**. Obowiązek ten, obejmujący lata obowiązywania niniejszej Wspólnej Strategii, będzie w bardzo znaczny sposób wpływał na strukturę wypłat NFOŚiGW. Wpłata **1,4 mld zł** na FDS to ponad 50% finansowania dotacyjnego NFOŚiGW w 2019 r.

W latach 2017-2019 Fundusze zawarły łącznie prawie **126** tys. umów, finansowanych ze środków własnych, z czego NFOŚiGW prawie 21 tys., a WFOŚiGW prawie 105 tys. łącznie Fundusze wydatkowały w tych latach prawie **13** mld zł, w tym NFOŚiGW ponad 6,3 mld zł, WFOŚiGW ponad 6,6 mld zł. W formie bezzwrotnej system Funduszy wydatkował łącznie **6,2** mld zł (NFOŚiGW – 4,2 mld zł, WFOŚiGW – 2 mld zł) i zwrotnej **6,8** mld zł (NFOŚiGW – 2,2 mld zł, WFOŚiGW – 4,6 mld zł).

III.3. Współpraca Narodowego Funduszu z wojewódzkimi funduszami w latach 2017-2019 i jej uwarunkowania

III.3.1. Realizowane wspólnie programy priorytetowe

W latach 2017-2019 Narodowy Fundusz kontynuował i rozwijał współpracę z wojewódzkimi funduszami. Polegała ona m.in. na realizacji wspólnych programów priorytetowych. Przyjęty model współpracy obejmuje obecnie również wspólne finansowanie ze środków NFOŚiGW i WFOŚiGW dotychczas pomijanych lub traktowanych marginalnie rodzajów przedsięwzięć związanych z ochroną środowiska. Otwiera również nowy katalog beneficjentów realizujących małe, aczkolwiek istotne projekty środowiskowe. Współpracujące podmioty są instytucjami sektora finansów publicznych, mają wspólne cele, zobowiązane są do efektywnego gospodarowania środkami publicznymi, zgodnie z zasadami wskazanymi w ustawie o finansach publicznych.

Obecnie wspólnie realizowane programy priorytetowe to:

- 1) Program „Czyste Powietrze”;
- 2) Ogólnopolski program finansowania służb ratowniczych;
- 3) Budownictwo Energooszczędne. Część 1) Zmniejszenie zużycia energii w budownictwie;
- 4) Ogólnopolski program finansowania usuwania wyrobów zawierających azbest;
- 5) Ogólnopolski program regeneracji środowiskowej gleb poprzez ich wapnowanie;
- 6) Ogólnopolski program gospodarki wodno-ściekowej poza granicami aglomeracji ujętych w Krajowym Programie Oczyszczania Ścieków Komunalnych;
- 7) SYSTEM – Wsparcie działań ochrony środowiska i gospodarki wodnej realizowanych przez partnerów zewnętrznych – REGION;
- 8) Program „Moja Woda”.

1) Program „Czyste Powietrze”

W 2018 r. Narodowy Fundusz i wojewódzkie fundusze uruchomiły największy w swojej historii wspólny program priorytetowy „Czyste Powietrze”, mający na celu poprawę efektywności energetycznej i zmniejszenie emisji pyłów i innych zanieczyszczeń do atmosfery z istniejących jednorodzinnych budynków mieszkalnych.

Zakłada się, że budżet programu na lata 2018-2029, obejmujący zarówno środki krajowe (Narodowy Fundusz, wojewódzkie fundusze oraz środki budżetu państwa), jak i zagraniczne w łącznej wysokości **103** mld złotych, pozwoli na realizację działań inwestycyjnych w ponad 3. mln budynków.

Nabór wniosków o dofinansowanie rozpoczął się 19 września 2018 r. Wnioski są składane w WFOŚiGW właściwych dla miejsca położenia nieruchomości objętej wnioskiem o dofinansowanie.

Główny ciężar realizacji zadań, związanych z Programem „Czyste Powietrze”, spoczywa na wojewódzkich funduszach. To one rozpatrują złożone do nich wnioski o dofinansowanie, rozpatrują te wnioski, podpisują z beneficjentami umowy o dofinansowanie, prowadzą rozliczenia finansowe realizowanych projektów, kontrole na miejscu i sprawozdawczość. WFOŚiGW prowadzą również działania informacyjne i promocyjne związane z Programem. Działania takie prowadzone są również przez Ministerstwo Klimatu oraz NFOŚiGW.

Program oferuje dofinansowanie wymiany starych i nieefektywnych źródeł ciepła na paliwo stałe na nowoczesne źródła ciepła spełniające najwyższe normy. Zakres dofinansowania to przede wszystkim: wymiana przestarzałych źródeł ciepła na paliwa stałe (głównie kotły węglowe) na bardziej przyjazne środowisku źródła takie jak pompy ciepła, kotły kondensacyjne gazowe lub olejowe, węzeł cieplny, ogrzewanie elektryczne, również ściśle określone niektóre rodzaje kotłów na paliwo stałe (węgiel, biomasa). Ponadto możliwe jest przeprowadzenie prac termomodernizacyjnych budynku (ocieplenie przegród budowlanych i wymiana stolarki okiennej i drzwiowej).

Od 4 września do 28 października 2018 r. w całej Polsce realizowany był cykl spotkań edukacyjno-informacyjnych na temat Programu. Spotkania prowadzone były przez przedstawicieli Ministerstwa Klimatu, Narodowego Funduszu oraz wojewódzkich funduszy. Podczas spotkań mieszkańcy całej Polski mieli okazję dowiedzieć się m.in. kto może ubiegać się o wsparcie, jakie są formy i wysokość dofinansowania. Podczas spotkań przedstawiane były również zasady poprawnego przygotowania wniosków o dofinansowanie.

W ciągu dwóch miesięcy zorganizowano w gminach ponad 2.400 spotkań informacyjno-edukacyjnych, w których udział wzięło ponad 170 tys. osób.

W 2019 r. w realizację Programu „Czyste Powietrze” włączono gminy. Do tej pory ponad 650 gmin na terenie kraju podpisało porozumienia o współpracy z wojewódzkimi funduszami. Głównym zadaniem gminy było przygotowywanie wniosków wraz z wnioskodawcami pod kątem spełnienia wymagań określonych w Programie, wstępna weryfikacja wniosków, oraz podejmowanie działań doradczych mających na celu zidentyfikowanie budynków, których właściciele mogliby być potencjalnymi wnioskodawcami i przedstawienie im korzyści płynących z wzięcia udziału w Programie.

Również w 2019 r. Narodowy Fundusz rozpoczął współpracę z sektorem bankowym, mającą na celu włączenie banków do realizacji Programu „Czyste Powietrze”. Narodowy Fundusz jest zainteresowany współpracą z sektorem bankowym w trzech aspektach: udostępnienia bankowości elektronicznej jako kanału do składania wniosków, finansowania pomostowego dla przedsięwzięć termomodernizacyjnych realizowanych przez gospodarstwa domowe oraz akcji marketingowej. Współpraca z bankami znacznie zwiększy szansę realizacji założonych w Programie celów. Współpraca powinna zostać sfinalizowana w 2020 roku.

Program „Czyste Powietrze” był w 2019 r. na bieżąco aktualizowany na podstawie analiz potrzeb zgłaszanych przez wnioskodawców lub różne instytucje. Do chwili obecnej wprowadzono szereg modyfikacji zasad realizacji Programu, by zwiększyć jego zasięg oraz uprościć dostęp do dofinansowania. W maju 2020 r. ogłoszono nowe, znacznie zmodyfikowane, zasady udzielania dofinansowania w ramach Programu. W 2019 r. zapoczątkowano również szereg działań usprawniających i optymalizujących Program na poziomie jego wdrażania, które są kontynuowane w 2020 r. i obejmują m.in.:

- powstanie platformy ekspertów energetycznych w ramach Programu Wspierania Reform Strukturalnych finansowanej ze środków Komisji Europejskiej;
- stworzenie i wdrożenie Centralnego Systemu Obsługi Programu „Czyste Powietrze”, który będzie wielozadaniowym narzędziem wspierającym jego realizację;
- powstanie listy urzędzeń, usług i materiałów kwalifikowanych do dofinansowania w formie dotacyjnej;
- pilotażowe działania informacyjno-doradcze w gminach, które posłużą do optymalizacji sposobu udziału jednostek samorządu terytorialnego we wdrażaniu Programu „Czyste Powietrze”.

W 2018 r. NFOŚiGW zawarł z WFOŚiGW umowy udostępnienia **1.004.000** tys. zł środków na finansowanie Programu, z czego **830.000** tys. zł w formie dotacyjnej i **174.000** tys. zł w formie pożyczkowej. Środki te stanowią podstawę do finansowania beneficjentów końcowych Programu, których obsługę prowadzą wojewódzkie fundusze.

W 2019 r. zostały również zawarte umowy na udostępnienie przez NFOŚiGW dla WFOŚiGW środków w kwocie **78.000** tys. zł na finansowanie Programu, z czego **67.000** tys. zł w formie dotacyjnej i **11.000** tys. zł w formie pożyczkowej. Środki te uzupełniają kwotę udostępnioną w 2018 r.

Łącznie Narodowy Fundusz zarezerwował do wypłaty dla wojewódzkich funduszy w 2019 r. środki w formie dotacji w kwocie **1.443,9** mln zł i **185** mln zł w formie pożyczek.

W 2019 r. wypłacono do wojewódzkich funduszy **613.782** tys. zł w formie dotacyjnej i **61.608** tys. zł w formie pożyczkowej.

2) Ogólnopolski program finansowania służb ratowniczych

Program jest realizowany od 2018 r. W latach 2018-2020 pomiędzy NFOŚiGW i poszczególnymi wojewódzkimi funduszami zostało zawartych 48 umów udostępnienia środków na udzielanie dotacji na łączną kwotę ponad **285,1** mln zł na zakup samochodów ratowniczo-gaśniczych oraz specjalistycznego sprzętu pływającego (przy jednoczesnym udziale środków WFOŚiGW w kwocie **76,5** mln zł). Umowy zostały zawarte na zakup 1.260 samochodów. W tym czasie dofinansowaniem objęto prawie 1.300 jednostek OSP oraz jednostek działających w zakresie ratownictwa wodnego i górskiego.

W 2020 r. Program ten został poszerzony o Część 2) Dofinansowanie zakupu sprzętu i wyposażenia jednostek ochotniczych straży pożarnych z budżetem **16** mln zł (po 1 mln zł dla każdego z funduszy). W ramach tego Programu w 2020 r. zostaną zawarte umowy udostępnienia środków na udzielanie dotacji z 16. wojewódzkimi funduszami na zakup środków ochrony osobistej, środków łączności oraz sprzętu.

3) Budownictwo energooszczędne. Część 1) Zmniejszenie zużycia energii w budownictwie

Program jest realizowany od 2018 r. W latach 2018-2020 pomiędzy NFOŚiGW i poszczególnymi wojewódzkimi funduszami zostało zawartych 15 umów udostępnienia środków na udzielanie dotacji na łączną kwotę ponad **250** mln zł (kwota WFOŚiGW **42** mln zł). W ramach tej współpracy wojewódzkie fundusze przejęły do realizacji 301 wniosków o dofinansowanie w formie dotacji. Po przeprowadzonej ocenie wniosków fundusze udzielą wsparcia w formie dotacji na realizację 238. projektów.

Niezależnie od tego wojewódzkie fundusze przejęły 52 wnioski o dofinansowanie przedsięwzięć w formie pożyczki, które finansują z własnych środków, z wyjątkiem WFOŚiGW w Poznaniu, któremu NFOŚiGW udostępnił środki na udzielanie pożyczek w kwocie ponad **0,3** mln zł.

4) Ogólnopolski program finansowania usuwania wyrobów zawierających azbest

Budżet programu na lata 2019-2023 wynosi **100** mln zł na finansowanie dotacyjne. W 2019 r. zawarto 15 umów udostępnienia środków na udzielanie dotacji w kwocie **48.679** tys. zł na realizację w latach 2019-2020 przedsięwzięć polegających na demontażu, zbiórce, transporcie i unieszkodliwieniu odpadów zawierających azbest. W kolejnych latach planowana jest kontynuacja realizacji Programu.

Niezależnie od tego w ramach Programu NFOŚiGW udostępnił środki 4. wojewódzkim funduszom w kwocie **9,4** mln zł (ostatecznie wypłacono 4,8 mln zł) na likwidację skutków wicher w sierpniu 2017 r.

5) Ogólnopolski program regeneracji środowiskowej gleb poprzez ich wapnowanie

Budżet programu na lata 2019-2023 wynosi **300** mln zł, przeznaczonych na finansowanie dotacyjne. W 2019 r. zawarto z wojewódzkimi funduszami 16 umów udostępnienia środków na udzielanie dotacji na kwotę **100** mln zł, na realizację w latach 2019-2020 przedsięwzięć polegających na zakupie wapna nawozowego lub środków wapnujących, z wyłączeniem kosztów transportu i rozsiewania. Program ten jest kontynuowany w latach 2020-2022, gdzie zawarto kolejne 16 umów na kwotę **100** mln zł. Należy dodać, że niezależnie od środków NFOŚiGW w ramach tych naborów wojewódzkie fundusze na wspólną realizację Programu zadeklarowały kwotę **13,2** mln zł.

Specyfiką Programu jest włączenie w proces oceny wniosków i przyznawania dofinansowania okręgowych stacji chemiczno-rolniczych. To one gromadzą kompletne wnioski, prowadzą ich ocenę formalną i merytoryczną, przekazują kompletne i zweryfikowane wnioski do wojewódzkich funduszy, prowadzą rejestry złożonych wniosków oraz zestawienia osiągniętych efektów ekologicznych i rzeczowych. Wojewódzkie fundusze oceniają wnioski pod kątem dopuszczalności pomocy publicznej, podejmują decyzje o dofinansowaniu, prowadzą rozliczenia finansowe realizowanych zadań.

Pierwszy nabór wniosków, ogłoszony w 2019 r, cieszył się dużym zainteresowaniem. Okręgowe stacje chemiczno-rolnicze złożyły w 2019 r. do wojewódzkich funduszy ponad 7,3 tys. wniosków na wnioskowaną kwotę dofinansowania wynoszącą ponad **27** mln zł. Liczba wniosków z decyzją o udzieleniu dofinansowania do końca 2019 r. to ok. 5,3 tys. szt., przyznane dofinansowanie to prawie **18,1** mln zł.

6) Ogólnopolski program gospodarki wodno-ściekowej poza granicami aglomeracji ujętych w Krajowym Programie Oczyszczania Ścieków Komunalnych

Budżet programu na lata 2019-2023 wynosi **710** mln zł na finansowanie pożyczkowe. W latach 2019-2020 zawarto 15 umów na kwotę **665** mln zł. Planowane są dalsze nabory do wyczerpania alokacji środków.

Wsparciem finansowym objęte jest zaopatrzenie w wodę i zagospodarowanie ścieków na obszarach poza aglomeracjami ujętymi w KPOŚK.

7) SYSTEM – Wsparcie działań ochrony środowiska i gospodarki wodnej realizowanych przez partnerów zewnętrznych – REGION

Wspieranie przedsięwzięć z zakresu ochrony środowiska i gospodarki wodnej za pośrednictwem partnerów zewnętrznych odbywa się za pośrednictwem programu priorytetowego SYSTEM. Budżet programu na lata 2019-2023 wynosi **730** mln zł na finansowanie pożyczkowe. W ramach tego programu dofinansowanie jest udzielane dla wojewódzkich funduszy, które następnie wykorzystują te środki na finansowanie celów ochrony środowiska w swoich regionach. W latach 2017-2018 NFOŚiGW udzielił 4. pożyczek dla WFOŚiGW na łączną kwotę **143** mln zł.

W 2020 r. planuje się zawrzeć umowy z kolejnymi funduszami na kwotę co najmniej **160** mln zł.

W ramach Programu SYSTEM – Wsparcie działań ochrony środowiska i gospodarki wodnej realizowanych przez partnerów zewnętrznych – REGION, wypracowany i wdrożony został również całkowicie nowy pilotażowy system dofinansowania zadań związanych z zakupem i montażem

mikroinstalacji fotowoltaicznych² przez wspólnoty mieszkaniowe i spółdzielnie mieszkaniowe. Mikroinstalacje będą źródłem energii elektrycznej dla wytypowanych budynków mieszkalnych. Na realizację pilotażu zarezerwowano kwotę **80** mln zł.

Pilotaż stanowi rozszerzenie oferty finansowej NFOŚiGW na wsparcie dla instalacji fotowoltaicznych dla kolejnego katalogu beneficjentów tj. spółdzielni mieszkaniowych i wspólnot mieszkaniowych.

8) Program „Moja Woda”

Program ma na celu ochronę zasobów wody poprzez zwiększenie retencji na terenach posesji przy budynkach jednorodzinnych oraz wykorzystywanie zgromadzonej wody opadowej i roztopowej, w tym dzięki rozwojowi zielono-niebieskiej infrastruktury. Finansowanie w ramach Programu obejmuje zakup, montaż, budowę i uruchomienie instalacji takich jak:

- przewody odprowadzające wody opadowe zebrane z rynien, wpusty do zbiornika nadziemnego, podziemnego, otwartego lub zamkniętego, szczelnego lub infiltracyjnego;
- instalacje rozsączające, zbiorniki retencyjne nadziemne, podziemne, otwarte lub zamknięte, szczelne lub infiltracyjne;
- elementy do nawadniania lub innego wykorzystania zatrzymanej wody, pozwalających na zagospodarowanie wód opadowych lub roztopowych na terenie nieruchomości objętej przedsięwzięciem.

Program realizowany będzie w latach 2020–2024. Jego budżet na udzielanie dotacji to **100** mln zł.

Zestawienie efektów planowanych do osiągnięcia w programach wdrażanych wspólnie przez NFOŚiGW i WFOŚiGW przedstawia tabela 2.

²Zgodnie z art. 2 pkt 19 ustawy z 20 lutego 2015 r. o odnawialnych źródłach energii (Dz. U. z 2020 r. poz. 261, z późn. zm.) mikroinstalacja to instalacja odnawialnego źródła energii o łącznej mocy zainstalowanej elektrycznej nie większej niż 50 kW, przyłączona do sieci elektroenergetycznej o napięciu znamionowym niższym niż 110 kV albo o mocy osiągalnej cieplnej w skojarzeniu nie większej niż 150 kW, w której łączna moc zainstalowana elektryczna jest nie większa niż 50 kW.

Tabela nr 2. Efekty ekologiczne i rzeczowe planowane do osiągnięcia w programach wdrażanych wspólnie przez NFOŚiGW i WFOŚiGW (kwoty w mln zł)

Poz.	Program priorytetowy	Budżet ogółem (mln zł)	Budżet na finansowanie dotacyjne (mln zł)	Budżet na finansowanie pożyczkowe (mln zł)	Okres wdrażania programu	Nazwa efektu ekologicznego	Planowana do osiągnięcia wartość efektu (co najmniej)
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Czyste powietrze	103 000	63 300	39 700	2018-2029	Liczba budynków mieszkalnych o poprawionej efektywności energetycznej (tys. szt.)	3 050
						Liczba wymienionych nieefektywnych źródeł ciepła (kotłów starej generacji) na niskoemisyjne w budynkach istniejących (tys. szt.)	3 000
						Liczba zamontowanych niskoemisyjnych źródeł ciepła w budynkach nowo budowanych (tys. szt.)	50
						Dodatkowa zdolność wytwarzania energii elektrycznej zainstalowanych ogniw fotowoltaicznych (MWe)	3 000
						Ograniczenie zużycia energii końcowej (tys. MWh/rok)	21 800
						Ograniczenie emisji SO ₂ (tys. Mg/rok)	270
						Ograniczenie emisji pyłów o średnicy mniejszej niż 10 mikrometrów (PM10) (tys. Mg/rok)	68,4
						Ograniczenie emisji pyłów o średnicy mniejszej niż 2,5 mikrometra (PM2,5) (tys. Mg/rok)	61,1
						Ograniczenie emisji benzo-a-pirenu (Mg/rok)	87
						Ograniczenie emisji CO ₂ (tys. Mg/rok)	30 200
						Ograniczenie emisji Nox (tys. Mg/rok)	39,5
2	Ogólnopolski program finansowania służb ratowniczych	ustalany na bieżąco			2018-2021	Liczba zakupionego sprzętu do prowadzenia akcji ratowniczych i usuwania skutków zagrożeń (szt.)	50
3	Częściowe wykorzystanie budżetu programu: Budownictwo energooszczędne. Część 1) zmniejszenie zużycia energii w budownictwie	1 650	1 450	200	2016-2023	Zmniejszenie zużycia energii pierwotnej (tys. GJ/rok)	1 570
						Zmniejszenie emisji CO ₂ (tys. Mg/rok)	154
4	Ogólnopolski program finansowania usuwania wyrobów zawierających azbest	100	100		2019-2023	Masa nieszkodliwionych odpadów niebezpiecznych lub materiałów zawierających azbest (tys. Mg)	285,7
5	Ogólnopolski program regeneracji środowiskowej gleb poprzez ich wapnowanie	300	300		2019-2023	Powierzchnia zregenerowanych gleb (tys. ha)	250
6	Ogólnopolski program gospodarki wodno-ściekowej poza granicami aglomeracji ujętych w Krajowym Programie Oczyszczania Ścieków Komunalnych	710		710	2019-2023	Liczba dodatkowych osób korzystających z ulepszanego oczyszczania ścieków (tys. RLM)	35,5
						liczba dodatkowych osób korzystających z ulepszanego zaopatrzenia w wodę (tys. osób)	35,5
7	System – Region	730		730	2019-2023	Liczba jednostek otrzymujących wsparcie (szt.)	16
8	Moja Woda	100	100		2020-2024	ilość zagospodarowanej wody opadowej (tys. m ³)	1 000
						liczba instalacji służących zagospodarowaniu wody opadowej (szt.)	20 000

W zamierzeniu wspólna strategia NFOŚiGW i WFOŚiGW reguluje głównie współdziałanie pomiędzy tymi jednostkami i z tego powodu nie są przedstawiane planowane i osiągnięte dotychczas efekty działania funduszy. Przedstawiono wyłącznie planowane efekty z realizacji programów wdrażanych wspólnie. W Strategiach cząstkowych poszczególnych funduszy będą przedstawiane dane o planowanych efektach jakie zostaną osiągnięte poprzez poszczególne jednostki bez współdziałania z innymi funduszami. Ponadto do czasu stworzenia spójnego systemu ewidencji efektów pomiędzy funduszami agregowanie danych pomiędzy funduszami może być obciążone błędem.

Zestawienie pożyczek przekazanych przez NFOŚiGW dla WFOŚiGW i dotacji przekazanych beneficjentom ze środków NFOŚiGW za pośrednictwem WFOŚiGW w latach 2017-2019 na tle lat 2010-2016 przedstawia tabela 3.

Tabela nr 3. Pożyczki przekazane przez NFOŚiGW dla WFOŚiGW i dotacje przekazane beneficjentom ze środków NFOŚiGW za pośrednictwem WFOŚiGW w latach 2017-2019 na tle lat 2010-2016 (mln zł)

Poz.	Pożyczki przekazane przez NFOŚiGW dla WFOŚiGW i dotacje przekazane beneficjentom ze środków NFOŚiGW za pośrednictwem WFOŚiGW	Wykonanie	Wykonanie	Wykonanie	Wykonanie	Wykonanie	Wykonanie	Wykonanie	Wykonanie	Wykonanie	Wykonanie	Razem
		2010 r.	2011 r.	2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.	2016 r.	2017 r.	2018 r.	2019 r.	2017-2019
1	Pożyczki przekazane przez NFOŚiGW dla WFOŚiGW	23	68	37	465	118	324	0,2	43	49	77	169
2	Dotacje przekazane beneficjentom ze środków NFOŚiGW za pośrednictwem WFOŚiGW	14	46	64	39	30	70	138	87	76	766	929
3	Razem	37	114	101	504	148	394	138,2	130	125	843	1 098

Wyплаты w powyższej tabeli obejmują, oprócz programów obecnie wdrażanych, również wypłaty z poprzedniej edycji Programu SYSTEM – Wsparcie działań ochrony środowiska i gospodarki wodnej realizowanych przez WFOŚiGW, a w tym Programie:

- Dofinansowanie przydomowych oczyszczalni ścieków, lokalnych oczyszczalni ścieków wraz z sieciami kanalizacyjnymi oraz podłączeń budynków do zbiorczego systemu kanalizacyjnego;
- Poprawa jakości powietrza Część 4) KAWKA – Likwidacja niskiej emisji wspierająca wzrost efektywności energetycznej i rozwój rozproszonych, odnawialnych źródeł energii;
- Usuwanie wyrobów zawierających azbest;
- Wspieranie rozproszonych, odnawialnych źródeł energii Część 2) Prosument – linia dofinansowania z przeznaczeniem na zakup i montaż mikroinstalacji;
- SYSTEM – Wsparcie działań ochrony środowiska i gospodarki wodnej realizowanych przez partnerów zewnętrznych REGION.

W ramach wypracowywania i doskonalenia nowego modelu współpracy, pomiędzy Narodowym Funduszem a wojewódzkimi funduszami, opartego na realizacji wspólnych programów priorytetowych, w latach 2017-2020 miały miejsce regularne spotkania (średnio ponad 10 rocznie) Zarządu NFOŚiGW z Prezesami Zarządów WFOŚiGW oraz wskazanymi grupami pracowników. Podczas spotkań ustalane i uzgadniane były wspólne dokumenty programowe, jak i szczegółowe rozwiązania dotyczące realizacji poszczególnych wspólnych programów.

III.3.2. Współpraca w zakresie Projektu Doradztwa Energetycznego

Ogólnopolski system wsparcia doradczego dla sektora publicznego, mieszkaniowego oraz przedsiębiorstw w zakresie efektywności energetycznej oraz OZE tzw. „Projekt Doradztwa Energetycznego” – poddziałanie 1.3.3 Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020, wdrażany jest przez Narodowy Fundusz wraz z partnerami do których należy 15 wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej i Urząd Marszałkowski w Lublinie.

Celem Projektu jest promocja gospodarki niskoemisyjnej w Polsce. Zadanie realizowane jest poprzez prace nad zwiększeniem świadomości w zakresie rozwoju gospodarki niskoemisyjnej, wsparcie gmin w przygotowaniu i wdrażaniu planów gospodarki niskoemisyjnej lub planów działań na rzecz zrównoważonej energii (PGN/SEAP), wsparcie w przygotowaniu i wdrażaniu inwestycji w zakresie efektywności energetycznej (EE) i OZE, w tym stymulowanie przygotowania projektów w ramach: działania 1.2, 1.5, 1.6 i 1.7 oraz poddziałań 1.1.1, 1.3.1 i 1.3.2 PO IiŚ 2014-2020. W ramach Projektu utworzono sieć doświadczonych doradców, którzy realizują działania doradcze w zakresie gospodarki niskoemisyjnej, w tym efektywności energetycznej, odnawialnych źródeł energii (OZE) i poprawy jakości powietrza na terenie całego kraju.

W ramach Projektu Doradztwa Energetycznego NFOŚiGW zajmuje się prowadzeniem rozliczeń finansowych i rzeczowych Projektu, w tym sprawozdawczością dla instytucji zewnętrznych. Weryfikuje

również i ocenia plany gospodarki niskoemisyjnej gmin oraz ich aktualizacje. Wspólnie z WFOŚiGW organizuje szkolenia i konferencje branżowe, prowadzi działania informacyjno-promocyjne oraz edukacyjne. Lokalni doradcy energetyczni obejmują wsparciem doradczym przyjazne środowisku nowoczesne inwestycje, efektywne energetycznie i ekonomicznie. Udzielają również konsultacji z zakresu tematycznego Projektu. W 2019 r. doradcy energetyczni przeprowadzili szereg spotkań w formie bezpłatnych warsztatów szkoleniowych dotyczących programu priorytetowego „Czyste Powietrze”. Doradcy prowadzą również szkolenia dla energetyków gminnych w całym kraju, co przyczynia się do budowy kompetencji energetycznych w samorządach gminnych.

Wspólne wdrażanie Projektu Doradztwa przez Narodowy Fundusz i wojewódzkie fundusze to doskonały przykład ścisłej współpracy, przynoszącej wymierne korzyści.

Efekty Projektu Doradztwa z lat 2017-2019 to m.in.:

- poddanie ocenie planów gospodarki niskoemisyjnej i ich aktualizacji – ponad **700** szt.;
- objęcie wsparciem doradczym przyjaznych środowisku nowoczesnych inwestycji, efektywnych energetycznie, ekonomicznie i ekologicznie – prawie **1,1** tys. szt.;
- udzielanie konsultacji z zakresu tematycznego Projektu – ponad **42** tys. szt.;
- realizacja działań informacyjno-promocyjnych – prawie **3,4** tys. szt.;
- organizacja ogólnokrajowych i regionalnych konferencji promujących rozwój gospodarki niskoemisyjnej – prawie **200** szt.

W ramach rekomendacji Ministerstwa Klimatu, prowadzona była w ramach Projektu współpraca z Ministerstwem Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, dotycząca przyjętego w dniu 17 stycznia 2017 r. przez Radę Ministrów Programu „Czyste Powietrze”. Doradcy energetyczni przeprowadzili w latach 2017-2019 łącznie ponad **200** szkoleń dla ponad **4,5** tys. pracowników socjalnych ośrodków pomocy społecznej w całej Polsce. Zakres tematyczny przeprowadzonych szkoleń obejmował takie zagadnienia jak poprawa jakości powietrza, termomodernizacja budynków mieszkalnych, ciepło systemowe, odnawialne źródła energii w sektorze mieszkaniowym, zasady prawidłowego użytkowania mieszkań i domów w zakresie mikroklimatu, racjonalne wykorzystanie energii cieplnej i elektrycznej (zaprezentowano przykłady prawidłowego i nieprawidłowego użytkowania energii), możliwości dofinansowania przedsięwzięć w zakresie EE i OZE w budownictwie indywidualnym.

Prowadzone w ramach Projektu Doradztwa Energetycznego szkolenia dla pracowników jednostek samorządu terytorialnego oraz konsultacje dla beneficjentów, związane z wdrażaniem nowych programów NFOŚiGW, tj. programów „Czyste Powietrze” i „Mój Prąd” przyczyniają się w znaczącym stopniu do poszerzenia wiedzy o tych programach, a w konsekwencji do poprawy jakości składanych wniosków.

III.3.3. Wdrażanie projektów dofinansowywanych środkami zagranicznymi

W latach 2017-2019, w systemie Funduszy, głównie Narodowy Fundusz był zaangażowany we wdrażanie projektów współfinansowanych ze środków zagranicznych. Aktywność ta dotyczyła programów operacyjnych Infrastruktura i Środowisko 2017-2013 i 2014-2020 oraz Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego i Norweskiego Mechanizmu Finansowego 2009-2014.

W latach 2017-2019 Narodowy Fundusz zawarł prawie 1.200 umów, dofinansowywanych, przede wszystkim, środkami PO liŚ 2014-2020. Kwota dofinansowania środkami zagranicznymi dla zawartych umów to prawie **13,8** mld zł. Mając na uwadze, że umowy z PO liŚ 2014-2020 były podpisywane od maja 2016 r., to na koniec 2019 r. kwota zawartych umów wynosiła prawie **18,5** mld zł, co stanowiło wykorzystanie dostępnej alokacji w prawie 90%.

Aktywność NFOŚiGW w zakresie obsługi środków zagranicznych, w tym głównie pochodzących z UE, skutkowała w latach 2017-2019 wypłatą dla beneficjentów dofinansowania w kwocie ok. **6,3** mld zł. W ramach tej kwoty beneficjenci PO liŚ 2007-2013 otrzymali **66** mln zł płatności końcowych, z PO liŚ 2014-

2020 wypłacono 6 mld zł, z MF EOG i NMF 244 mln zł i w ramach rozliczenia końcowego projektów ISPA/Fundusz Spójności 2000-2006 44 mln zł.

W latach 2017-2019 Fundusze wykonywały, jako instytucje wdrażające PO liŚ 2007-2013, zadania w zakresie: rozliczania końcowego projektów, prowadzenia ich kontroli porealizacyjnej i sprawozdawczości.

W perspektywie finansowej PO liŚ 2014-2020 wojewódzkie fundusze, poza WFOŚiGW w Katowicach, nie pełnią roli Instytucji Wdrażających, jak miało to miejsce dla PO liŚ 2007-2013. Wojewódzki Fundusz w Katowicach wdraża działanie 1.7 – Kompleksowa likwidacja niskiej emisji na terenie województwa śląskiego. W ramach tego działania WFOŚiGW w Katowicach podpisał w latach 2017-2019 80 umów na kwotę dofinansowania ok. 301 mln zł. Na koniec 2019 r. wykorzystanie dostępnej alokacji, wynoszącej ok. 937 mln zł, to 32%.

Niektóre z wojewódzkich funduszu wdrażały jednak projekty współfinansowane ze środków UE w ramach programów regionalnych, dotyczących ochrony środowiska. I tak Wojewódzki Fundusz w Toruniu prowadził projekt grantowy pn. „Wsparcie rozwoju Punktów Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych na terenie województwa kujawsko-pomorskiego w latach 2016-2018”, współfinansowany z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020. Przyznane dofinansowanie ze środków EFRR (granty) na 32 zadania wynosiło łącznie 18,8 mln zł.

Wojewódzki Fundusz w Olsztynie zawarł w 2017 r. w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Warmia i Mazury 9 umów na łączną kwotę dofinansowania środkami UE 11,8 mln zł. Od początku realizacji Programu RPO WiM 2014-2020 Fundusz podpisał łącznie 102 umowy na łączną wartość dofinansowania UE 57,4 mln zł. Łączna wartość płatności pochodzących z budżetu środków europejskich RPO WiM przekazana beneficjentom w 2017 r. wyniosła 4,9 mln zł.

Wojewódzki Fundusz w Białymstoku zawarł umowę z Bankiem Gospodarstwa Krajowego, dzięki której Fundusz udziela wspólnotom i spółdzielniom mieszkaniowym oraz towarzystwom budownictwa społecznego preferencyjnych pożyczek na termomodernizację w ramach Instrumentów Finansowych Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego. Fundusz, pełniąc rolę Pośrednika Finansowego, w 2019 r. zawarł 7 umów o dofinansowanie na kwotę ok. 2.145 tys. zł (z czego ok. 1.995 tys. zł ze środków BGK i ok. 150 tys. zł ze środków WFOŚiGW). Łączna pula środków w ramach Instrumentu Finansowego wynosi ok. 17.419 tys. zł, z czego 1.219 tys. zł to wkład WFOŚiGW w Białymstoku. Okres wdrażania Instrumentu to 36 miesięcy.

Narodowy Fundusz podjął inicjatywę usuwania barier biurokratycznych we wdrażaniu projektów realizowanych z udziałem środków z PO liŚ 2014-2020. Uzgodnienia prowadzone były na spotkaniach roboczych organizowanych w siedzibie NFOŚiGW, średnio co 2 tygodnie, z udziałem przedstawicieli Instytucji Zarządzającej (Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej), dwóch Instytucji Pośredniczących (Ministerstwo Klimatu i Ministerstwo Energii) oraz Instytucji Wdrażającej (NFOŚiGW). W okresie od marca 2016 r. do końca 2019 r. zorganizowano ponad 50 takich spotkań. Na tych spotkaniach wyjaśniano wszystkie problemy dotyczące programowania, przygotowania projektów oraz ich wdrażania.

Przykładowe uproszczenia, których wdrożenie zostało zainicjowane podczas ww. spotkań obejmują m.in.:

- uproszczenie (skrócenie) listy sprawdzającej do wniosku o płatność PO liŚ 2014-2020;
- uproszczenie systemu weryfikacji wniosków o płatność w zakresie rozliczania wydatków osobowych;
- możliwość składania wniosków o płatność w okresach krótszych niż wynikające z Zaleceń w zakresie wzoru wniosku o płatność beneficjenta w ramach PO liŚ 2014-2020;

- dopuszczenie możliwości weryfikacji próby dokumentów poświadczających prawidłowość wydatków ujętych we wniosku o płatność, z zastosowaniem odpowiedniej metodyki doboru próby. Uproszczenia wypracowane i uzgodnione podczas spotkań w Narodowym Funduszu skutkowały zastosowaniem ich dla całego systemu wdrażania PO IiŚ 2014-2020, a więc była to istotna korzyść dla wszystkich instytucji wdrażających projekty i dla wszystkich beneficjentów tego instrumentu finansowego.

IV. Analiza SWOT systemu Funduszy

Kluczowe, **mocne strony** dla systemu Funduszy (wszelkie fakty mające pozytywny wpływ na działalność Funduszy, które Fundusze mogą kształtować sprawczo, a więc mogą nimi zarządzać), to:

- doświadczenie w finansowaniu ochrony środowiska i gospodarki wodnej – w ciągu 30. lat przez NFOŚiGW i 26. lat przez WFOŚiGW;
- system stabilny, dobrze oceniany w kraju, w Komisji Europejskiej i innych krajach;
- kompetencje w stosowaniu standardów zarządzania finansowego, wymaganych przez Komisję Europejską, Bank Światowy i międzynarodowe instytucje finansowe: PHARE, SAPARD, fundusze strukturalne, fundusze spójności;
- dobra opinia/uznanie w instytucjach wymienionych powyżej, dobre relacje z tymi instytucjami;
- kompetencje w zarządzaniu środkami z UE;
- wyróżniające się kompetencje w zarządzaniu środkami krajowymi w finansowaniu projektów proekologicznych;
- tworzony przez 30 lat spójny system; wypracowane kryteria wyboru obszarów finansowania ochrony środowiska i gospodarki wodnej (duże projekty – NFOŚiGW, mniejsze – WFOŚiGW);
- doświadczenie i współpraca w realizacji wspólnych programów przez NFOŚiGW i WFOŚiGW, w tym:
 - Program „Czyste Powietrze”;
 - Ogólnopolski system wsparcia doradczego dla sektora publicznego, mieszkaniowego oraz przedsiębiorstw w zakresie efektywności energetycznej oraz OZE – Projekt Doradztwa Energetycznego;
 - Ogólnopolski program finansowania służb ratowniczych;
 - Budownictwo Energooszczędne. Część 1) Zmniejszenie zużycia energii w budownictwie;
 - Ogólnopolski program finansowania usuwania wyrobów zawierających azbest;
 - Ogólnopolski program regeneracji środowiskowej gleb poprzez ich wapnowanie;
 - Ogólnopolski program gospodarki wodno-ściekowej poza granicami aglomeracji ujętych w Krajowym Programie Oczyszczania Ścieków Komunalnych;
 - SYSTEM – Wsparcie działań ochrony środowiska i gospodarki wodnej realizowanych przez partnerów zewnętrznych – REGION;
 - Dofinansowanie przydomowych oczyszczalni ścieków, lokalnych oczyszczalni ścieków wraz z sieciami kanalizacyjnymi oraz podłączeń budynków do zbiorczego systemu kanalizacyjnego;
 - Poprawa jakości powietrza Część 4) KAWKA – Likwidacja niskiej emisji wspierająca wzrost efektywności energetycznej i rozwój rozproszonych, odnawialnych źródeł energii;
 - Wspieranie rozproszonych, odnawialnych źródeł energii Część 2) Prosument – linia dofinansowania z przeznaczeniem na zakup i montaż mikroinstalacji.
- znaczący potencjał finansowy, umożliwiający stabilne funkcjonowanie systemu Funduszy w dającym się przewidzieć horyzoncie czasowym dającym możliwość uruchomienia impulsu dla gospodarki do rozwoju poprzez skierowanie strumienia środków na wspieranie przedsięwzięć proekologicznych w okresie dekoniunktury;

- kompetentna, wykwalifikowana i doświadczona kadra pracownicza, posiadająca doświadczenie zdobyte w ciągu 26-30 lat;
- stosowanie zasad prowadzenia gospodarki finansowej pozwalających na wypłacanie kwot wyższych niż uzyskiwanych z opłat i kar środowiskowych;
- oparte na procedurach, zobiektywizowane, przejrzyste, akceptowane przez krajowe instytucje kontrolne oraz Komisję Europejską, zasady przyznawania dofinansowania, gwarantujące wybór do udzielenia dofinansowania najlepszych przedsięwzięć;
- bliska współpraca z jednostkami samorządu terytorialnego, instytucjami ochrony środowiska, bankami i przedsiębiorcami sprawiająca, że Fundusze są wiodącymi, wskazującymi priorytety instytucjami finansującymi przedsięwzięcia proekologiczne;
- znajomość środowiskowych aspektów rozwoju kraju i rozwoju regionalnego, potrzeb i problemów beneficjentów, umożliwiającą elastyczność i szybkie reagowanie na bieżące wyzwania;
- kierowanie się interesem publicznym i środowiskowym, a nie wyłącznie opłacalnością przedsięwzięć (podejście niekomercyjne);
- różnorodne zasady i formy dofinansowania dostosowane do specyfiki celów i potrzeb beneficjentów danego regionu;
- mobilizowanie na rzecz środowiska środków z innych źródeł finansowania, a zwłaszcza środków podmiotów prywatnych (efekt dźwigni);
- otwartość na zmiany i elastyczność podejścia w zakresie eko innowacji;
- zdolność natychmiastowego reagowania na nagłe zagrożenia środowiska oraz awarie przemysłowe i możliwość finansowania przedsięwzięć eliminujących te zagrożenia;
- system wspólnych szkoleń i działań w obszarze kompetencji wiodących mający na celu stałe podnoszenie kwalifikacji pracowników Funduszy.

Wśród **słabych stron** (wszelkie fakty mające negatywny wpływ na działalność Funduszy, które Fundusze mogą kształtować sprawczo – mogą nimi zarządzać) należy wymienić:

- niejednorodność, wymagający aktualizacji w skali kraju, system ewidencjonowania i raportowania efektów ekologicznych;
- wymagający stałej poprawy proces konsultacji z beneficjentami zamierzeń m.in. co do planowanych nowych zasad i kierunków działalności Funduszy;
- wymagający poprawy proces wymiany informacji i dobrych praktyk;
- brak wspólnego systemu informatycznego ułatwiającego wzajemne rozliczenia, raportowanie i kontrolę przedsięwzięć;
- zróżnicowany potencjał finansowy wojewódzkich funduszy;
- niedostosowanie zasobów kadrowych do zwiększających się zadań Funduszy związanych z otwarciem się na masowego klienta.

Najistotniejsze zidentyfikowane **szanse** – rozumiane jako okazje (wszelkie fakty mające pozytywny wpływ na działalność Funduszy, których Fundusze nie mogą kształtować sprawczo, a więc, mogą jedynie na nie reagować) to:

- przewidywany znaczny strumień środków unijnych na zadania ochrony środowiska i gospodarki wodnej w perspektywie finansowej 2021-2027; NFOŚiGW i WFOŚiGW powinny wypracować zasady współpracy przy przygotowaniu i wdrażaniu projektów finansowanych ze środków UE w okresie 2021–2027;

- rozszerzający się obszar funkcjonowania Funduszy – działalność wspierająca wnioskodawców i beneficjentów np. poprzez prowadzenie szkoleń i udzielanie innego typu wsparcia, a nie tylko udzielanie dofinansowania;
- nowe obszary zrównoważonego rozwoju: innowacje i nowe technologie, gospodarka o obiegu zamkniętym;
- zwiększenie i optymalizacja dystrybucji wpływów środowiskowych przy zachowaniu wydajnego, zdecentralizowanego systemu ich pobierania i dystrybucji;
- zwiększająca się świadomość ekologiczna i aktywność inwestycyjna w sferze środowiska: jednostki samorządu terytorialnego, instytucje publiczne, podmioty gospodarcze, organizacje pozarządowe i społeczeństwo;
- wysokie i trwałe zapotrzebowanie na środki Funduszy ukierunkowane na poprawę stanu środowiska;
- promowanie polskiego systemu finansowania ochrony środowiska, jako dobrej praktyki na poziomie krajowym i arenie międzynarodowej.

Zdiagnozowane **zagrożenia** (fakty mające negatywny wpływ na działalność Funduszy, których Fundusze nie mogą kształtować sprawczo, mogą jedynie na nie reagować) dotyczą:

- niekorzystnych dla Funduszy zmian w przepisach prawa m.in. ograniczających wpływy finansowe;
- niekorzystnych dla Funduszy zmian w przepisach prawa narzucających kierunki i wysokość wydatkowania środków np. konieczność corocznych wpłat przez Narodowy Fundusz bardzo znacznych kwot na Fundusz Dróg Samorządowych;
- konieczności indywidualnego rozliczania posiadanych przez Narodowy Fundusz środków w ramach tzw. „zobowiązań wieloletnich”, powodującego ograniczenie możliwości ich wydatkowania;
- przewidywania na najbliższe lata znacznej dekonunktury, spowodowanej aktualnym „zamrożeniem” gospodarki polskiej i światowej i jej wpływu na obniżenie skłonności beneficjentów do podejmowania ryzyka inwestycyjnego;
- zmniejszenia zdolności zaciągania zobowiązań finansowych przez samorzady terytorialne w związku z ich zadłużeniem;
- rosnącej konkurencji sektora bankowego w zakresie możliwego finansowania pożyczkowego w warunkach historycznie niskich stóp procentowych;
- znacznego zróżnicowania potencjału finansowego WFOŚiGW, będącego barierą we wdrażaniu wspólnych programów, wymagających zaangażowania środków WFOŚiGW, a także w tworzeniu ofert głównie dotacyjnej pomocy WFOŚiGW; powoduje to nierówne szanse uzyskania wsparcia finansowego w różnych regionach kraju;
- ograniczenia możliwości przyznawania dofinansowania przedsiębiorcom ze względu na przepisy prawa wspólnotowego i przepisy krajowe dotyczące zasad udzielania pomocy publicznej;
- zmniejszenia się wielkości dostępnych środków na wspieranie ochrony środowiska (przy jednoczesnym braku rzeczywistego wpływu na wielkość przychodów ze źródeł ustawowych) w efekcie zmian ustawowych kierujących część strumienia opłat do innych/nowych instytucji;
- zmienności stawek i terminów przekazywania opłat za korzystanie ze środowiska, ustalanych przez Ministra Środowiska/Klimatu.

V. Rekomendacje dotyczące funkcjonowania Funduszy w latach 2021-2024

System Funduszy powinien dążyć do:

- upraszczania i uelastyczniania procedur dotyczących wdrażanych programów oraz budowanie programów priorytetowych uwzględniających zróżnicowany potencjał finansowy wojewódzkich funduszy;
- skrócenia czasu procedowania (rozpatrywania wniosków, podpisywania umów, płatności);
- powiązanie poziomu dotacji z efektem ekologicznym – np. bonus za niskoemisyjność i odnawialne źródło energii;
- budowania programów kompleksowych (patrz Czyste Powietrze i Mój Prąd w jednym wniosku);
- tworzenia mechanizmów elastycznego finansowego wspierania WFOŚiGW przez NFOŚiGW w zakresie tworzenia programów o zasięgu regionalnym uwzględniających specyfikę społeczno-gospodarczą partnerów;
- zwiększenia wykorzystania dostępnych środków pieniężnych pozostających w gestii Funduszy;
- doprecyzowania mechanizmu identyfikacji, preselekcji i wzajemnego informowania przez Fundusze o przedsięwzięciach możliwych do wspólnego finansowania;
- opracowania i wdrożenia systemu informatycznego pozwalającego na identyfikację wszystkich wspieranych przedsięwzięć, osiągniętych efektów ekologicznych oraz efektywności kosztowej projektów;
- opracowania wspólnego systemu monitorowania przedsięwzięć finansowanych z udziałem środków funduszy ochrony środowiska przy wykorzystaniu wspólnej metodyki oceny efektów ekologicznych;
- pełnej absorpcji środków europejskich przeznaczonych na ochronę środowiska i gospodarkę wodną, w tym również poprzez finansowanie tzw. wkładu krajowego w ramach PO IiŚ, RPO i PROW;
- zapewnienia płynności finansowej funduszy oraz zachowania zdolności dofinansowywania przedsięwzięć realizowanych ze środków zagranicznych w przyszłych perspektywach unijnych;
- podniesienia efektywności kosztowej wspieranych przedsięwzięć oraz efektywności wydatkowania środków Funduszy;
- podnoszenia kompetencji i kwalifikacji pracowników Funduszy;
- kontynuowania działań wpływających na poprawę komunikacji z beneficjentami, w tym konsultowania oferty programowej, a także prowadzenia promocji systemu Funduszy;
- wypracowania rozwiązań służących skutecznej prezentacji efektów środowiskowych działalności Funduszy;
- zachęcania beneficjentów do uwzględniania aspektów ekologicznych w procedurze udzielania zamówień publicznych.

VI. Cel generalny, misja oraz cele środowiskowe i priorytety współpracy

Celem generalnym Funduszy jest poprawa stanu środowiska i zrównoważone gospodarowanie jego zasobami przez stabilne, skuteczne i efektywne wspieranie przedsięwzięć i inicjatyw służących środowisku oraz działania na rzecz transformacji w kierunku gospodarki niskoemisyjnej przy pełnym oraz zgodnym z zasadami zrównoważonego rozwoju wykorzystaniu środków pochodzących z Unii Europejskiej i innych środków zagranicznych na ochronę środowiska i gospodarkę wodną

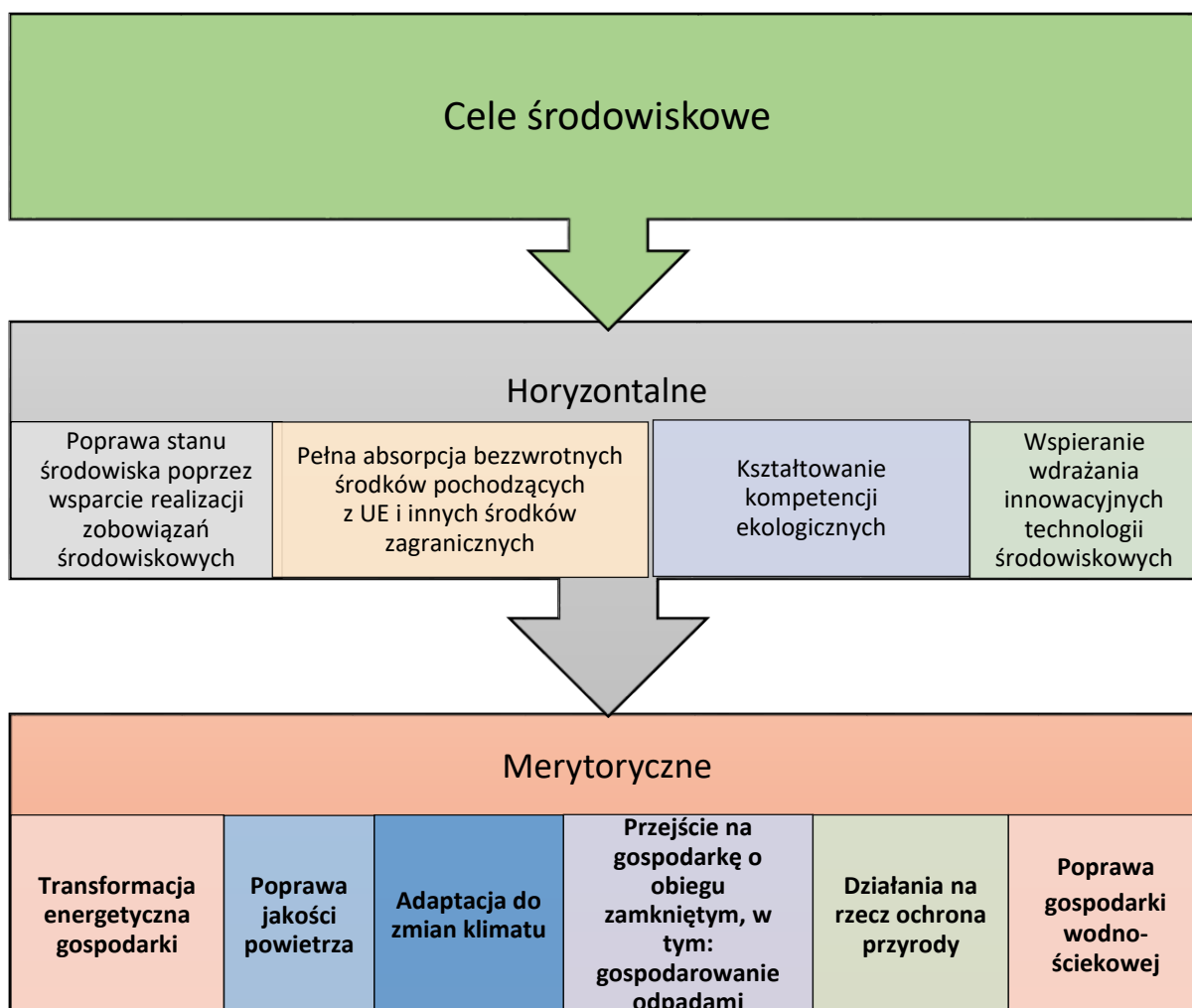
Misja Funduszy to:

Skutecznie wspieramy działania na rzecz środowiska i transformacji w kierunku gospodarki niskoemisyjnej ze szczególnym uwzględnieniem zasad zrównoważonego rozwoju

Wspólna Strategia tworzy ogólne ramy dla indywidualnych strategii poszczególnych Funduszy wskazując na najistotniejsze z ich punktu widzenia cele działalności (**merytoryczne cele środowiskowe** oraz **horyzontalne cele środowiskowe**), regulując i wskazując obszary niezbędnej współpracy (**priorityty współpracy**) dla zachowania spójności i ukierunkowania działania całego systemu Funduszy.

Wspólna strategia identyfikuje w ramach celów środowiskowych następujące merytoryczne i horyzontalne cele środowiskowe:

Rysunek nr 3. Cele środowiskowe Wspólnej Strategii

Cele te powinny być przedmiotem prezentacji, ujęcia i doprecyzowania w indywidualnych strategiach wszystkich Funduszy (co nie stoi w sprzeczności z tym, by poszczególne Fundusze obierały sobie dodatkowo inne obszary działania uzasadnione specyfiką regionalną). Cele merytoryczne odwołują się i ostatecznie zależą od właściwych dla nich dokumentów strategicznych i mogą podlegać modyfikacji

w wyniku wprowadzania i aktualizacji odpowiednich strategii, polityk i programów środowiskowych na poziomie regionalnym i krajowym.

Celami horyzontalnymi Funduszy realizowanymi w każdym z tematycznych celów środowiskowych Wspólnej Strategii będą:

- poprawa stanu środowiska poprzez wsparcie realizacji zobowiązań środowiskowych, w szczególności wynikających z prawa Unii Europejskiej;
- pełne wykorzystanie środków pochodzących z Unii Europejskiej i innych środków zagranicznych niepodlegających zwrotowi przeznaczonych na ochronę środowiska i gospodarkę wodną;
- wdrażanie innowacji z zakresu ochrony środowiska i gospodarki wodnej, poprawy efektywności energetycznej i wykorzystania energii z odnawialnych źródeł energii, gospodarki o obiegu zamkniętym (w tym ocen cyklu życia – ang. LCA), niskoemisyjności gospodarki oraz tworzenie warunków do powstawania zielonych miejsc pracy, rozwoju nowych technik i technologii służących między innymi racjonalnej gospodarce zasobami naturalnymi, zapobiegania powstawaniu lub ograniczenie emisji do środowiska;
- kształtowanie i wzmacnianie świadomości ekologicznej społeczeństwa, dzięki zwiększaniu poziomu kompetencji ekologicznych (tj. wiedzy o środowisku, praktycznych umiejętności oraz proekologicznej motywacji do zmiany postaw i codziennych zachowań).

Ponadto należy zauważyć, znaczącą rolę systemy funduszy w stymulowaniu gospodarki w celu zmniejszenia negatywnych skutków ograniczenia działalności całych branż oraz gałęzi gospodarki (np. wywołanych pandemią COVID 19). Działania w tym zakresie będą obejmowały nie tylko sektor energii ale także inne dziedziny ochrony środowiska. Transformacja w kierunku zielonej, niskoemisyjnej, konkurencyjnej gospodarki o obiegu zamkniętym postrzegana jest jako szansa budowy konkurencyjności Europy na globalnych rynkach. Dofinansowanie realizacji przedsięwzięć z zakresu ochrony środowiska będzie więc korzystnie wpływać nie tylko na środowisko ale także na gospodarkę.

VI.1. Priorytety w zakresie współpracy

Do realizacji celów środowiskowych, zacieśnienia i ukierunkowania współpracy ustanowione zostały następujące **priorytety współpracy**:

VI.1.1. Priorytety w zakresie finansowania ochrony środowiska i gospodarki wodnej

1. Koncentracja działań NFOŚiGW i WFOŚiGW na tworzeniu warunków do wsparcia wdrażania i pełnego wykorzystania dostępnych dla Polski środków europejskich na ochronę środowiska i gospodarkę wodną.

Planowane działania:

- pełna kontraktacja i wydatkowanie środków z PO IiŚ 2014-2020;
- identyfikacja przedsięwzięć do wsparcia ze środków europejskich w nowej perspektywie finansowej (PO IiŚ, RPO, PROW);
- wsparcie potencjalnych beneficjentów w aplikowaniu o środki, w szczególności ze środków europejskich;
- wspólne i indywidualne współfinansowanie i prefinansowanie ze środków NFOŚiGW oraz WFOŚiGW wybranych przedsięwzięć (np. konsorcja), tworzenie list przedsięwzięć do finansowania ze środków NFOŚiGW, WFOŚiGW;
- upraszczanie procedur i stosowanie adekwatnych standardów aplikacyjnych w zakresie prefinansowania i współfinansowania przedsięwzięć;
- wykorzystanie możliwości wynikających z Projektu Doradztwa Energetycznego.

2. Zwiększenie wykorzystywania dostępnych środków Funduszy i efektywności ich wykorzystywania.

Planowane działania:

- opracowanie i wdrożenie jednolitego systemu informatycznego ewidencji i monitorowania projektów współfinansowanych przez NFOŚiGW oraz WFOŚiGW;
- zwiększenie sprawności przebiegu procesów oceny wniosków oraz realizacji i rozliczania umów;
- optymalizacja zasad i warunków finansowych współpracy NFOŚiGW i WFOŚiGW, w tym koncentracja na wspólnym finansowaniu przedsięwzięć oraz współfinansowaniu wkładu krajowego w ramach przedsięwzięć finansowanych z bezzwrotnych środków europejskich, z zachowaniem struktury finansowania pozwalającej na poprawę efektywności wydatkowania środków finansowych zarówno przez NFOŚiGW, jak i WFOŚiGW;
- utrzymanie przewagi finansowania zwrotnego w całkowitych wydatkach na finansowanie ochrony środowiska ze środków własnych Funduszy;
- podjęcie działań w celu zwiększenia przychodów służących finansowaniu ochrony środowiska;
- optymalizacja zasad i warunków finansowych współpracy NFOŚiGW i WFOŚiGW na rzecz wsparcia celowościowego (środki z tzw. zobowiązań wieloletnich);
- wykorzystanie przez Fundusze potencjału BOŚ S.A.;
- rozwijanie instrumentów finansowych na rzecz poprawy dostępu do finansowania ze środków Funduszy (poręczenia, gwarancje, konsorcja);
- zapewnienie rozwiązań dla prezentacji efektów środowiskowych działalności Funduszy;
- w ramach programów skierowanych do klienta masowego włączenie do dystrybucji jst poprzez programy parasolowe.

VI.1.2. Priorytety w zakresie komunikacji i obsługi beneficjentów

1. Poprawa komunikacji wewnętrznej i zewnętrznej.

2. Sprawna obsługa beneficjentów.

Planowane działania:

- opracowanie i wdrożenie systemu pozwalającego na wdrażanie projektów przy wykorzystaniu systemów informatycznych w całym cyklu życia projektu tj. od etapu wnioskowania po rozliczenie kosztów końcowych;
- prowadzenie wspólnych działań informacyjno-promocyjnych;
- realizacja szkoleń dla pracowników Funduszy;
- realizacja szkoleń dla beneficjentów ze szczególnym naciskiem na poprawne aplikowanie o środki finansowe, prowadzenie i rozliczanie zawartych umów;
- stworzenie wspólnej platformy informatycznej do wymiany informacji.

VI.1.3. Priorytety w zakresie rozwoju systemu Funduszy

Planowane działania:

- kreowania nowych kierunków działań i aktywności systemu Funduszy, elastycznego i szybkiego reagowania na pojawiające się, nieprzewidywane wcześniej szanse rozwojowe, tj. możliwość obsługi nowych środków z Unii Europejskiej lub ewentualnych nowych zobowiązań wieloletnich;
- realizacja przez system Funduszy Projektu Doradztwa Energetycznego;

- udział w inicjatywach Komisji Europejskiej i innych krajów, które przyczyniają się do wymiany wiedzy, informacji i dobrych praktyk, a także tworzenia nowych rozwiązań prawnych;
- rozwijanie kompetencji systemu Funduszy oraz budowanie elastycznych procedur i rozwiązań umożliwiających aktywne reagowanie na zmiany, a przede wszystkim na nieprzewidywane szanse rozwoju;
- wspieranie rozwoju innowacji w obszarze ochrony środowiska i gospodarki wodnej, w tym w szczególności rozwiązań na rzecz transformacji niskoemisyjnej oraz transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym;
- stworzenie spójnego systemu monitorowania efektów środowiskowych inwestycji wspieranych przez fundusze ochrony środowiska.

VI.2. Merytoryczne cele środowiskowe

Cele środowiskowe Wspólnej Strategii stanowią podstawowy zakres działalności Funduszy, wpisują się też w kierunki wskazane między innymi w Polityce Ekologicznej Państwa 2030, czy w Krajowym Planie na Rzecz Energii i Klimatu na lata 2021-2030.

Wskazane kierunki i powiązane z nimi priorytety realizowane będą w szczególności poprzez wsparcie ze środków Funduszy realizacji zadań i przedsięwzięć zgodnych z katalogiem obszarów finansowania ochrony środowiska wskazanym w ustawie POŚ.

VI.2.1. Transformacja energetyczna gospodarki

Nadrzędnym celem, nie tylko dla Polski ale i dla całej UE, jest obecnie wdrożenie gospodarki niskoemisyjnej, polegającej na ograniczeniu wykorzystania surowców kopalnych, zwiększeniu wykorzystania odnawialnych źródeł pozyskiwania energii i ciepła, efektywności energetycznej oraz wykorzystania paliw alternatywnych. W konsekwencji będzie to miało pozytywne przełożenie na ograniczenie ilości emisji szkodliwych substancji emitowanych do środowiska, jak również poprawę jakości powietrza.

W tym zakresie cele klimatyczno-energetyczne określone w „Krajowym Planie na rzecz Energii i Klimatu na lata 2021-2030” są jasno sformułowane:

1. Ograniczenie emisji CO₂ w sektorach non-ETS o 7% do 2030 roku (w stosunku do 2005 r.);
2. Udział energii pozyskiwanej ze źródeł odnawialnych w finalnym zużyciu energii brutto w 2030 r. ma wynieść 21-23%³;
3. Udział energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych w transporcie w 2030 roku ma wynieść 14%;
4. Roczny wzrost udziału odnawialnych źródeł energii w ciepłownictwie i chłodnictwie ma wynosić 1,1 pkt. procentowego średniorocznie;
5. Wzrost efektywności energetycznej o 23% do 2030 roku (w stosunku do prognoz zużycia energii pierwotnej z 2007 r.).

W realizację powyższych celów jest włączony i stanowi istotny element system funduszy ochrony środowiska. W tym obszarze finansowane będą przedsięwzięcia mające pomóc w transformacji i modernizacji sektora elektroenergetycznego oraz ciepłowniczego w Polsce. Należy to robić, mając na uwadze sprawiedliwą transformację energetyczną, w szczególności kierunków sprzyjających restrukturyzacji regionów wydobywania i wykorzystania paliw kopalnych, tworzenia nowych miejsc pracy,

³W ramach realizacji ogólnounijnego celu na 2030 r. Polska deklaruje osiągnięcie do 2030 r. 21-23% udziału OZE w finalnym zużyciu energii brutto (zużycie łącznie w elektroenergetyce, ciepłownictwie i chłodnictwie oraz na cele transportowe), przy czym realizacja celu OZE na poziomie 23% będzie możliwa pod warunkiem przyznania Polsce dodatkowych środków unijnych, w tym na sprawiedliwą transformację.

dostosowania kwalifikacji zawodowych do nowych uwarunkowań związanych z transformacją niskoemisyjną. Finansowanie obejmie więc m.in. modernizację źródeł energii), ucieplnienie elektrowni, rozwój efektywnych systemów ciepłowniczych głównie poprzez zwiększenie wykorzystania ciepła z OZE oraz rozwój źródeł kogeneracyjnych, zwiększenie wykorzystania odpadów na cele energetyczne zgodnie z hierarchią sposobów postępowania z odpadami, popularyzacja magazynów ciepła i inteligentnych sieci energetycznych⁴. W obszarze tym znajdą się również przedsięwzięcia obejmujące rozwój transportu niskoemisyjnego i niskoemisyjnego, w tym elektromobilność. Prowadzone będą także działania stymulujące oszczędność końcowego wykorzystania energii oraz zachowania prooszczędnościowe.

Kolejnym krokiem mającym na celu poprawę jakości powietrza jest kontynuacja propagowania i wspierania inwestycji w Odnawialne Źródła Energii. Stosowanie nowoczesnych, alternatywnych technologii oraz instalacji w tym zakresie, korzystanie z dobrodziejstwa naturalnych źródeł pozyskiwania energii takich jak energia wiatru, energia słoneczna, źródła geotermalne jest obecnie nie tylko trendem ale koniecznością w celu zachowania zrównoważonego rozwoju. Dywersyfikacja źródeł pozyskiwania czystej, zielonej energii będzie priorytetem w działaniach Narodowego i wojewódzkich funduszy. Fundusze uwzględnią w swoich działaniach także inne niskoemisyjne źródła energii, które realizują cele zawarte w KPEiK, bądź inwestycje, które służą pośrednio ich rozwojowi.

Takie działania są niezbędne, zwłaszcza w powiązaniu z następnym obszarem jakim jest „Poprawa jakości powietrza”. Polepszenie jakości powietrza jest nierozdzielnie związane z obecnością efektywnych (lub niskoemisyjnych) systemów ciepłowniczych, rozwojem elektromobilności, niskoemisyjnego transportu zbiorowego oraz wykorzystania indywidualnych, niskoemisyjnych źródeł ciepła, w tym OZE, oraz poprawą efektywności energetycznej.

Rozpoczęte w poprzednich latach działania mające na celu finansowanie i współfinansowanie inwestycji w zrównoważoną energetykę będą w kolejnych latach kontynuowane. Wspólne działania Narodowego Funduszu i wojewódzkich funduszy powinny być dalej prowadzone w celu sprawnej realizacji celu jakim jest transformacja energetyczna gospodarki.

Kluczowe cele do realizacji:

1. Wzrost ilości wytworzonej energii ze źródeł odnawialnych;
2. Wzrost ilości wytwarzanej energii w skojarzeniu (wysokosprawna kogeneracja);
3. Zmniejszenie zużycia energii pierwotnej i finalnej;
4. Zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych.

VI.2.2. Poprawa jakości powietrza

Występujące, szczególnie w sezonie grzewczym, zjawisko smogu oraz często przekraczane normy stężenia szkodliwych gazów i pyłów w powietrzu niejako wymuszają na Polsce podjęcie radykalnych kroków mających na celu poprawę sytuacji środowiskowej w tym zakresie. W te działania aktywnie zaangażowane są także fundusze ochrony środowiska.

Zdefiniowane w Polityce ekologicznej Państwa 2030 cele w tym zakresie przedstawiają się następująco:

1. Osiągnięcie poziomów dopuszczalnych i docelowych substancji określonych w dyrektywie 2008/50/WE i 2004/107/WE, oraz utrzymanie ich na tych obszarach, na których są dotrzymywane,

⁴W 2018 r. kryterium systemu efektywnego energetycznie spełnia tylko ok. 20% spośród systemów ciepłowniczych lub chłodniczych, które dostarczają ok. 85% ogólnego wolumenu ciepła systemowego w kraju. Przewiduje się, że w 2030 r. co najmniej 85% spośród systemów ciepłowniczych lub chłodniczych, w których moc zamówiona przekracza 5 MW spełniać będzie kryteria efektywnego energetycznie systemu ciepłowniczego.

- a w przypadku pyłu PM_{2,5} także pułapu stężenia ekspozycji oraz Krajowego Celu Redukcji Narażenia;
2. Osiągnięcie w perspektywie do roku 2030 stężeń substancji w powietrzu na poziomach wskazanych przez WHO oraz nowych wymagań wynikających z regulacji prawnych projektowanych przepisami prawa unijnego całkowitą redukcją liczby stref z przekroczeniami poziomu dopuszczalnego pyłu PM₁₀, zwiększenie do 30 liczby aglomeracji i miast powyżej 100 tys. mieszkańców, w których wartość wskaźnika średniego narażenia nie przekracza pułapu stężenia ekspozycji na pył PM_{2,5} na poziomie 20 µg/m³ w porównaniu do poziomu bazowego, który obejmuje 11 miast, zmniejszenie udziału obszarów zdegradowanych w ogólnej powierzchni kraju.

Ponadto jednym z celów działań, związanych z jakością powietrza, jest także realizacja zobowiązań Polski do ograniczenia emisji antropogenicznych zanieczyszczeń do atmosfery takich jak: dwutlenku siarki (SO₂), tlenków azotu (NO_x), niemetanowych lotnych związków organicznych (NMLZO), amoniaku (NH₃) i pyłu drobnego (PM_{2,5}) do 2030 r. Zgodnie dyrektywą 2016/2284 z dnia 14 grudnia 2016 r. w sprawie redukcji krajowych emisji niektórych rodzajów zanieczyszczeń atmosferycznych, zmiany dyrektywy 2003/35/WE oraz uchylenia dyrektywy 2001/81/WE (dyrektywa NEC) Polska została zobowiązana do osiągnięcia celów redukcji zanieczyszczeń w dwóch okresach, które obejmują lata od 2020 roku do roku 2029 i od 2030 roku (względem referencyjnego 2005 r.). Cele te wynoszą odpowiednio:

- 59% i 70% dla SO₂;
- 30% i 39% dla NO_x;
- 25% i 26% dla NMLZO;
- 1% i 17% dla NH₃;
- 16% i 58% dla PM_{2,5}.

Zgodnie z przepisami dyrektywy NEC każde państwo członkowskie powinno przyjąć i wdrożyć krajowy program ograniczania zanieczyszczenia powietrza (KPOZP), który ma zapewnić wykonywanie przez państwa ich zobowiązań w zakresie redukcji emisji ww. substancji, a także skutecznie przyczynić się do realizacji celów dotyczących jakości powietrza. KPOZP, w którym zostały wskazane stosowne działania i środki mające zapewnić osiągnięcie określonych ww. dyrektywą celów, został przyjęty Uchwałą Rady Ministrów nr 34 z dnia 29 kwietnia 2019.

Cele w zakresie długoterminowej renowacji krajowych zasobów budynków mieszkalnych zostały określone w Narodowym Programie Mieszkaniowym:

1. Udział ocieplonych budynków mieszkalnych w całości zasobów mieszkaniowych wyniesie 70% w 2030 r. (w porównaniu z 58,8% w 2015 r.);
2. Zmniejszenie liczby osób zamieszkujących w warunkach substandardowych ze względu na przeludnienie, zły stan techniczny lub brak instalacji technicznych do liczby 3.300 tys. w 2030 r. (z poziomu 5.360 tys. w 2011 r.).

Pokrycie potrzeb cieplnych według Krajowego Planu na rzecz Energii i Klimatu na lata 2021-2030 powinno odbywać się, przede wszystkim, poprzez wykorzystanie ciepła sieciowego. Zapewnia to wysoką efektywność wykorzystania surowca, poprawia komfort życia społeczeństwa i ogranicza problem niskiej emisji. Jeśli przyłączenie do sieci ciepłowniczej nie jest możliwe, należy dążyć do wykorzystania źródeł indywidualnych o możliwie najniższej emisyjności. W 2015 r. do sieci ciepłowniczej na obszarach miejskich przyłączonych było 61% gospodarstw domowych – celem jest sukcesywne zwiększanie tego wskaźnika. Jako cel w Krajowym Planie na rzecz Energii i Klimatu przyjęto osiągnięcie w 2030 r. poziomu 70% gospodarstw domowych przyłączonych do sieci ciepłowniczej w gminach miejskich. Jako cel na 2040 r. wyznaczono, aby potrzeby cieplne wszystkich gospodarstw domowych były pokrywane przez ciepło sieciowe oraz przez niskoemisyjne źródła ciepła.

Biorąc pod uwagę powyższe głównym celem systemu funduszy w tym zakresie będzie więc poprawa jakości powietrza poprzez ograniczenie emisji zanieczyszczeń do powietrza (szczególnie niskiej emisji) oraz wzrostu efektywności energetycznej budynków. Będzie to osiągnięte poprzez wsparcie finansowe wymiany źródeł ciepła na niskoemisyjne, podłączanie budynków do sieci ciepłowniczej, modernizację energetyczną budynków (publicznych, jednorodzinnych i wielorodzinnych) oraz wspieranie produkcji energii ze źródeł odnawialnych (zwłaszcza mikroinstalacji).

Kluczowe cele realizacji:

1. Zmniejszenie emisji zanieczyszczeń do powietrza takich jak: pyły, tlenki azotu, dwutlenek siarki i benzo(a)piren;
2. Zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych;
3. Wzrost ilości wytworzonej energii ze źródeł odnawialnych;
4. Zmniejszenie zużycia energii pierwotnej.

VI.2.3. Adaptacja do zmian klimatu

Adaptacja do zmian klimatu poprzez zapewnienie zrównoważonego gospodarowania zasobami środowiska oraz efektywnego funkcjonowania gospodarki i społeczeństwa w warunkach zmian klimatu jest także jednym z priorytetów systemu funduszy środowiska. Osiągnięte to będzie poprzez wdrażanie zapisów Polityki Ekologicznej Państwa 2030, która stawia między innymi następujące cele:

1. Zwiększenie do 60% odsetka mieszkańców polskich miast objętych miejskimi planami adaptacji (w porównaniu do wartości bazowej z 2015 r. wynoszącej 0%);
2. Zwiększenie pojemności obiektów małej retencji wodnej do poziomu ok. 844 836 dam³ (względem poziomu bazowego w 2016 r. wynoszącego 826 034,2 dam³);
3. Zwiększenie powierzchni parków, zieleńców i terenów zieleni osiedlowej w miastach do powyżej 49 954,8 ha, przy jednoczesnym zwiększeniu średniego udziału tej powierzchni w miastach w każdym województwie powyżej 2,3%.

Zakres planowanych działań w tym obszarze przez system Funduszy obejmuje tzw. niebieską i zieloną infrastrukturę, jak również zrównoważone systemy gospodarowania wodami opadowymi, jako podstawowy obszar przeciwdziałania skutkom zmian klimatu, monitoring środowiska oraz przeciwdziałanie nadzwyczajnym zagrożeniom środowiska i ich skutkom.

Zmiana klimatu na ziemi jest zjawiskiem postępującym w sposób bardzo szybki, a mieszkańcy zaczynają odczuwać jej realne konsekwencje w życiu codziennym. Występujące corocznie anomalie pogodowe powodują potężne skutki środowiskowe oraz ekonomiczne. Na terenie Polski także corocznie występują problemy związane ze zjawiskami atmosferycznymi, tj.: długotrwałym brakiem opadów, suszą, silnymi wiatrami, czy gwałtownymi opadami deszczu. Odbija się to w negatywny sposób na różnych dziedzinach gospodarki i życia każdego obywatela. Rolnictwo zmaga się z corocznymi suszami, konsumenci ze wzrostem cen produktów, zagrożone jest także bezpieczeństwo z powodu lokalnych podtopień, powodzi, a także gwałtownych wiatrów na terytorium naszego kraju.

Nasilająca się częstotliwość niekorzystnych zmian klimatu wymusza na państwach podejmowanie różnorodnych działań zarówno prewencyjnych jak i pomocowych niwelujących skutki już powstałych zagrożeń. Działania zapobiegawcze obejmują budowę bądź modernizację infrastruktury przeciwdziałającej skutkom zagrożeń naturalnych tj.: susza, powódź. Wpisuje się w to: retencjonowanie wody, wykorzystanie wód opadowych, inwestycje w obiekty hydrotechniczne, inwestycje w infrastrukturę przeciwpowodziową, ochrona rzek i wybrzeży.

W zakresie ochrony przeciwpożarowej konieczne jest utrzymanie prowadzonego od kilku lat wsparcia w wyposażeniu jednostek straży pożarnej w postaci finansowania i współfinansowania zakupu pojazdów, urządzeń oraz sprzętu na potrzeby budowania potencjału jednostek PSP i OSP. Odpowiedni

sprzęt i jego dostępność warunkują sprawne działanie w czasie zagrożeń i poprawiają bezpieczeństwo oraz komfort życia obywateli. Kolejnym istotnym obszarem jest wzmocnienie systemu zarządzania środowiskiem oraz stały monitoring środowiska i system ostrzegania przed niekorzystnymi zjawiskami pogodowymi. Działania prewencyjne w postaci prognozowania stanu środowiska i informowania o zaistniałych zmianach, niebezpieczeństwach są konieczne dla bezpieczeństwa społeczeństwa oraz mogą eliminować lub ograniczyć w skutkach katastrofy naturalne. Działania doraźne koncentrują się głównie na usuwaniu skutków zagrożeń naturalnych. Ważna jest wówczas dostępność profesjonalnego sprzętu, aby wesprzeć poszkodowanych a także skutecznie wzmocnić system ochrony ludności oraz środowiska. NFOŚiGW oraz wojewódzkie fundusze powinny zacieśniać współpracę w regionach gdyż to często w poszczególnych rejonach kraju dochodzi do występowania niekorzystnych zjawisk pogodowych skutkujących katastrofami naturalnymi np. lokalne podtopienia i powodzie, pożary oraz zniszczenia po gwałtownych wichurach. Działania Narodowego Funduszu i wojewódzkich funduszy, w zakresie adaptacji do zmian klimatu, powinny być także spójne z działaniami państw graniczących z terytorium Polski, aby wspólnie wypracowywać najlepsze rozwiązania przeciwdziałania zagrożeniom naturalnym.

Kluczowe cele do realizacji:

1. Wzmocnienie systemu ochrony ludzi przed zagrożeniami;
2. Wspieranie działalności monitoringu środowiska;
3. Wzrost możliwości oszczędzania i retencjonowania wody.

VI.2.4. Przejście na gospodarkę o obiegu zamkniętym, w tym gospodarowanie odpadami

Ogromne możliwości, w kontekście rozwoju Polski stwarza odejście od linearnego modelu gospodarki na rzecz wdrożenia gospodarki o obiegu zamkniętym (GOZ). GOZ oznacza, przede wszystkim, dbałość o to, aby materiały oraz surowce funkcjonowały w gospodarce jak najdłużej, w tym obejmowały wdrożenie pełnego odzysku odpadów na poziomie lokalnym.

Finansowanie przedsięwzięć w obszarze gospodarki o obiegu zamkniętym przez fundusze ochrony środowiska jest także priorytetem systemu. Obejmie ono zarówno ograniczenie negatywnego oddziaływania na środowisko wytwarzanych produktów zmierzające do racjonalnego wykorzystania zasobów, jak również zminimalizowanie ilości wytwarzanych odpadów.

Znaczącym działaniem będzie zagospodarowanie odpadów, w tym odpadów porzuconych i niebezpiecznych (np. azbest). Jako bardzo istotny obszar możliwego współdziałania NFOŚiGW i WFOŚiGW należy rozważyć podjęcie współpracy przy przyjmowaniu i dystrybucji opłat wnoszonych przez wprowadzających opakowania lub produkty w ramach rozszerzonej odpowiedzialności producenta (ROP). Obecnie trwają wstępne prace nad implementacją regulacji unijnych dot. ROP. Nowe rozwiązania urealnią finansową odpowiedzialność producentów za gospodarowanie odpadami pochodzącymi z wprowadzanych przez nich na rynek opakowań lub produktów. NFOŚiGW łącznie z WFOŚiGW dysponują wystarczającymi kompetencjami i potencjałem dla podjęcia się obsługi przepływów finansowych w tym obszarze.

Współdziałanie na szczeblu ogólnopolskim i regionalnym będzie miało wymierne skutki w zakresie szerzenia idei gospodarki o obiegu zamkniętym. Nowa koncepcja przejścia na gospodarkę cyrkularną, z ograniczeniem wytwarzania odpadów, wymaga czasu i nakładu środków finansowych. Współdziałanie w tym zakresie NFOŚiGW oraz wojewódzkich funduszy może znacznie przyśpieszyć i ułatwić przechodzenie na nowy model gospodarczy. Model, który od samego początku, już na etapie projektowania dóbr konsumpcyjnych wymaga szerszego spojrzenia niż dotychczas. Większa świadomość na etapie projektowania skutkować będzie stopniowym minimalizowaniem generowania odpadów oraz maksymalizowaniem odzyskiwania surowców wtórnych. Jednocześnie przyczyni się to do zmniejszenia powierzchni składowisk odpadów oraz ograniczy zjawisko składowania na rzecz przetworzenia i ponownego użycia.

Kurczące się zasoby naturalne niejako wymuszają na producentach poszukiwanie rozwiązań proekologicznych, nowoczesnych. Celem powinno być zwiększenie innowacyjności polskich przedsiębiorców oraz podniesienie ich konkurencyjności w stosunku do podmiotów z innych państw. Właśnie w tych działaniach Fundusze powinny wspierać beneficjentów. Podjęte zostały już kroki mające na celu finansowanie i współfinansowanie działań związanych z wdrażaniem gospodarki cyrkularnej na terenie Polski m.in. poprzez uruchomienie pilotażowych programów wsparcia GOZ.

Gospodarowanie odpadami dotyczy także odpadów powstałych w gospodarstwach rolniczych. Dla tego typu działań Fundusze również przewidują wsparcie finansowe. Stworzone programy priorytetowe, ukierunkowane na odpady z działalności rolniczej, początkowo w formie pilotażowej obecnie są już dostępne na terenie całego kraju dla wszystkich gmin, a nie tylko w wybranych rejonach.

NFOŚiGW wraz z WFOŚiGW współfinansują szereg przedsięwzięć w zakresie wypełnienia celów zapisanych w przyjętych dyrektywach unijnych⁵, dotyczących szczegółowych ram czasowych oraz ilościowych w ograniczaniu ilości składowanych odpadów komunalnych i osiągnięcia odpowiedniego stopnia recyklingu odpadów. Działania te realizowane są poprzez wsparcie we wdrażaniu systemów selektywnego zbierania odpadów, wsparcie efektywnych ekonomicznie i ekologicznie technologii odzysku odpadów, pozyskanie energii zawartej w odpadach zgodne z hierarchią sposobów postępowania z odpadami, osadach ściekowych w procesach termicznego i biochemicznego ich przekształcania, jak również edukowanie społeczeństwa dla potrzeb efektywnego segregowania odpadów komunalnych i późniejszego ich recyklingu.

Ważnym celem zawartym w Polityce Ekologicznej Państwa 2030 jest także zmniejszenie udziału obszarów zdegradowanych w ogólnej powierzchni kraju, w realizację którego fundusze ochrony środowiska są aktywnie włączone. Wskazana Polityka stawia przed Polską również cele do osiągnięcia w postaci poziomu przygotowania do ponownego użycia i recyklingu odpadów komunalnych 60% wagowo oraz zmniejszenie udziału obszarów zdegradowanych w ogólnej powierzchni kraju. W tym obszarze system Funduszy będzie także wspierał działania związane z przywracaniem produktywności gruntów rolnych i leśnych. Możliwe będzie także wsparcie badań, rozwoju, wdrażania i testowania innowacyjnych technologii remediacji gleb, w tym wielkoskalowych projektów demonstracyjnych.

Kluczowe cele do realizacji:

1. Ograniczenie masy składowanych odpadów;
2. Zwiększenie masy odpadów poddanych recyklingowi bądź innym procesom odzysku;
3. Minimalizacja ilości wytwarzanych odpadów;
4. Ograniczenie negatywnego oddziaływania na środowisko wytwarzanych produktów zmierzające do racjonalnego wykorzystania zasobów;

⁵ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/98/WE z dnia 19 listopada 2008 r. w sprawie odpadów oraz uchylającą niektóre dyrektywy (Dz. Urz. UE L 312, Dz. Urz. UE L 365, Dz. Urz. UE L 21, Dz. Urz. UE L 184, Dz. Urz. UE L 297, Dz. Urz. UE L 42, Dz. Urz. UE L 150 i Dz. Urz. UE L 150); Dyrektywa 94/62/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 20 grudnia 1994 r. w sprawie opakowań i odpadów opakowaniowych (Dz. Urz. WE L 365, Dz. Urz. UE L 284, Dz. Urz. UE L 47, Dz. Urz. UE L 70, Dz. Urz. UE L 87, Dz. Urz. UE L 37, Dz. Urz. UE L 115 i Dz. Urz. UE L 150); Dyrektywa Rady 1999/31/WE z dnia 26 kwietnia 1999 r. w sprawie składowania odpadów (Dz. Urz. WE L 182, Dz. U. UE L 284, Dz. U. UE L 311, Dz. U. UE L 328 i Dz. U. UE L 150); Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2000/53/WE z dnia 18 września 2000 r. w sprawie pojazdów wycofanych z eksploatacji (Dz. Urz. WE L 269, Dz. U. WE L 170, Dz. U. EU L 25, Dz. U. UE L 152, Dz. U. UE L 254, Dz. U. UE L 81, Dz. U. UE L 225, Dz. U. UE L 345, Dz. U. UE L 48, Dz. U. UE L 85, Dz. U. UE L 135, Dz. U. UE L 128, Dz. U. UE L 299 i Dz. U. UE L 150); Dyrektywa 2006/66/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 6 września 2006 r. w sprawie baterii i akumulatorów oraz zużytych baterii i akumulatorów oraz uchylającej dyrektywę 91/157/EWG (Dz. Urz. UE L 266, Dz. U. UE L 76, Dz. U. UE L 327, Dz. U. UE L 329 i Dz. U. UE L 150); Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/19/UE z dnia 4 lipca 2012 r. w sprawie zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego (WEEE) (Dz. Urz. UE L 197, Dz. U. UE L 308, Dz. U. UE L 207, Dz.U. UE L 103 i Dz.U. UE L 150).

5. Przywracanie wartości użytkowych lub przyrodniczych terenom zniszczonym przez działalność człowieka (rekultywacja i poddanie zabiegom ochronnym).

VI.2.5. Działania na rzecz ochrony przyrody

W ramach tego celu realizowane są działania wspierające ochronę fauny i flory występującej na terenie naszego kraju, ochronę siedlisk, wspieranie działań mających za zadanie ochronę i wzmocnienie różnorodności biologicznej na danym terenie, przywracanie populacji gatunków, ochronę zagrożonych gatunków, naprawę i ochronę ekosystemów, racjonalne wykorzystanie zasobów naturalnych, zmniejszenie niekorzystnego wpływu gatunków inwazyjnych, zmniejszenie niekorzystnego wpływu człowieka na środowisko naturalne. Ponadto ważnym elementem ochrony przyrody są działania podejmowane na rzecz ochrony parków narodowych, parków krajobrazowych, a także obszarów Natura 2000 bez których walka o polepszenie stanu środowiska naturalnego nie byłaby możliwa.

Aktualna dostępność środków unijnych, jak i środków krajowych może pozwolić na odwrócenie niekorzystnych zmian w ekosystemach i przywrócić im właściwą funkcjonalność. Konsekwentne działania w edukacji jak i w czynnej ochronie przyrody pozwolą przekazać przyszłym pokoleniom środowisko czyste i niezdegradowane.

Kluczowe cele do realizacji:

1. Prowadzenie działań mających na celu ochronę siedlisk i gatunków zagrożonych;
2. Prowadzenie działań związanych z ograniczaniem gatunków inwazyjnych.

VI.2.6. Poprawa gospodarki wodno-ściekowej

Cele stawiane w tym obszarze przez Politykę Ekologiczną Państwa 2030 to między innymi:

- zwiększenie odsetka ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej w stosunku do ludności ogółem do 85% z 70,5% (w 2017 r.);
- zwiększenie odsetka ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków do 86% z 73,6% (w 2017 r.).

Działania Funduszy w tym obszarze będą wpisywały się w cele krajowe i będą kontynuacją dotychczasowych programów służących poprawie stanu wód powierzchniowych i podziemnych poprzez oczyszczanie ścieków, zgodnie z wymogami Dyrektywy Rady 91/271/ EWG w sprawie oczyszczania ścieków komunalnych. To również realizacja i rozwój Ogólnopolskiego programu gospodarki wodno-ściekowej poza granicami aglomeracji, ujętych w Krajowym Programie Oczyszczania Ścieków Komunalnych.

W ramach realizacji celu gospodarki wodno-ściekowej potrzebna jest kontynuacja podejmowanych w ostatnich latach działań oraz poszukiwanie nowych bardziej efektywnych rozwiązań. Środki zagraniczne jak i środki krajowe należy konsekwentnie inwestować w poprawę infrastruktury wodno-kanalizacyjnej w postaci: budowy nowych sieci wodociągowo-kanalizacyjnych, jak również rozbudowy i modernizacji już istniejących, budowy i modernizacji oczyszczalni ścieków komunalnych uwzględniającej w szczególności potrzebę oczyszczania zwiększających się stężeń niektórych substancji w ściekach komunalnych (np. substancji farmaceutycznych), budowy przydomowych oczyszczalni ścieków na terenach poza aglomeracjami, budowy i modernizacji systemów zaopatrzenia w wodę (m.in. rozbudowę sieci wodociągowej, stacji uzdatniania wody), monitoringu jakości wody (m.in. doposażenie laboratoriów Państwowej Inspekcji Sanitarnej), monitoringu odprowadzania ścieków komunalnych do środowiska. Dzięki polepszeniu infrastruktury w tym zakresie będzie można w sposób efektywny korzystać z zasobów wodnych. Wpłynie to na lepsze zaopatrzenie mieszkańców w wodę, poprawę ogólnego stanu wód w kraju. Może wpłynąć także na koszty eksploatacji zarówno wody czystej, jak i odprowadzania ścieków. Inwestycje i innowacyjne technologie usprawnią system oczyszczania ścieków, redukcji związków szkodliwych w ściekach, a także usprawnią unieszkodliwianie

i zagospodarowanie osadów ściekowych. Wymierne korzyści będzie można zaobserwować w jakości wody oraz w jej dostępności, a także w poprawie stanu wód podziemnych i powierzchniowych. Wyżej wymienione systemowe rozwiązania zapewnią likwidację kolejnych zbiorników bezodpływowych, wykorzystywanych do gromadzenia nieczystości. Przy czym nadal funkcjonujące zbiorniki powinny podlegać regularnej kontroli ich szczelności w celu uniknięcia przedostawania się gromadzonych w nich zanieczyszczeń do gruntu i wód powierzchniowych. Działania te są istotne szczególnie ze względu na postępującą eutrofizację zbiorników wodnych, jezior, rzek i Morza Bałtyckiego.

Rozwijające się coraz szybciej obszary miejskie objęte aglomeracją potrzebują coraz więcej wody i jednocześnie generują coraz więcej ścieków komunalnych i przemysłowych. Jest to wyzwanie do działań na kolejne lata. Dalsze inwestycje i rozwiązania powinny wspierać również inteligentne systemy zarządzania siecią wodno-kanalizacyjną. Istotna będzie również dalsza optymalizacja procesów oczyszczania ścieków komunalnych, wykorzystanie bardziej efektywnych i mniej energochłonnych rozwiązań (w tym instalacji OZE), co z kolei przyczyni się do obniżenia kosztów eksploatacji oczyszczalni. W zakresie zagospodarowania osadów ściekowych największym wyzwaniem jest wypracowanie kompleksowych rozwiązań uwzględniających jak największy odzysk energii i surowców z osadów ściekowych.

Optymalizacja procesów produkcyjnych, wprowadzanie nowych technologii odzysku i oczyszczania wody to również cel, który powinien być realizowany. Częstsze wykorzystanie wody deszczowej w procesach produkcyjnych i gospodarstwach domowych także pozwoli zachować ją na dłużej w obiegu co również stanowi cel w obszarze Adaptacji do zmian klimatu.

Kluczowe cele do realizacji:

1. Zwiększenie liczby osób objętych ulepszonym systemem oczyszczania ścieków;
2. Zwiększenie liczby osób korzystających ze zbiorowego systemu zaopatrzenia w wodę;
3. Dalsza optymalizacja procesów oczyszczania ścieków komunalnych;
4. Rozwój innowacyjnych technologii w zakresie oczyszczania ścieków z zanieczyszczeń problematycznych takich jak np. mikroplastyki, farmaceutyki, mikrozanieczyszczenia, itp.;
5. Wypracowanie systemowych i efektywnych rozwiązań służących zagospodarowaniu osadów ściekowych;
6. Zmniejszenie zużycia wody i emisji ścieków w przemyśle, a także budowa i modernizacja zakładowych oczyszczalni/podczyszczalni ścieków przemysłowych.

VII. Wdrażanie Wspólnej Strategii

W celu optymalizacji procesu wdrażania i monitorowania realizacji Wspólnej Strategii szczegółowe działania oraz wskaźniki (finansowe i ekologiczne) realizacji Wspólnej Strategii zostaną zawarte w rocznych planach działalności Funduszy, które to będą miały funkcję dokumentów wykonawczych do Wspólnej Strategii.